

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

Kangasala, Vääksi, Vääksyn kartano

Arkeologinen kaivutyön valvonta ja koetutkimus
yhdyksvesijohdon suunnitellulla rakentamisalueella
Vääksynjoen varressa 1. – 17.7. 2008.

FM Kalle Luoto 2008

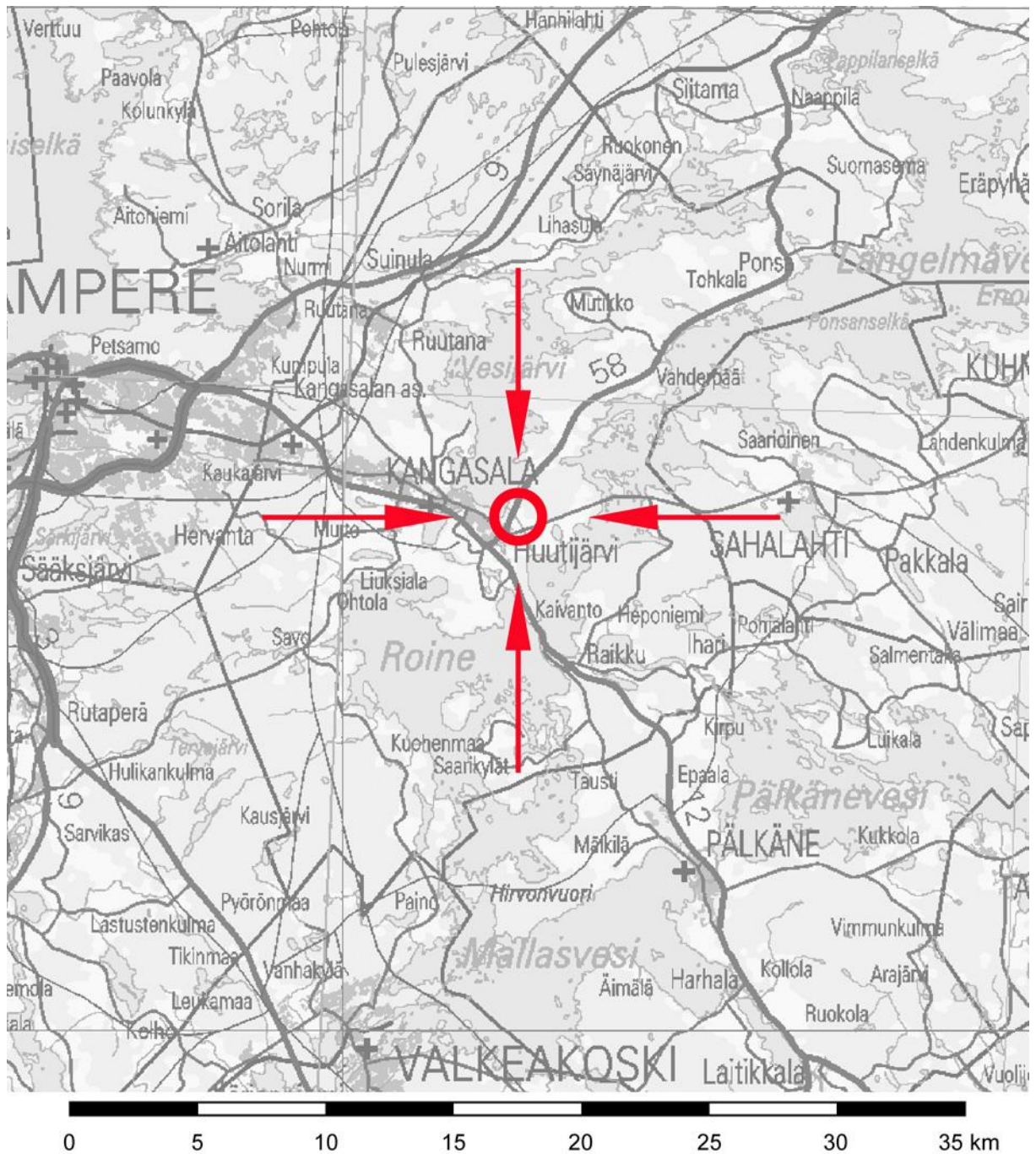
Pirkanmaan maakuntamuseo/

Kulttuuriympäristöyksikkö

PERUSTIEDOT KOHTEESTA KANGASALA VÄÄKSYN KARTANO

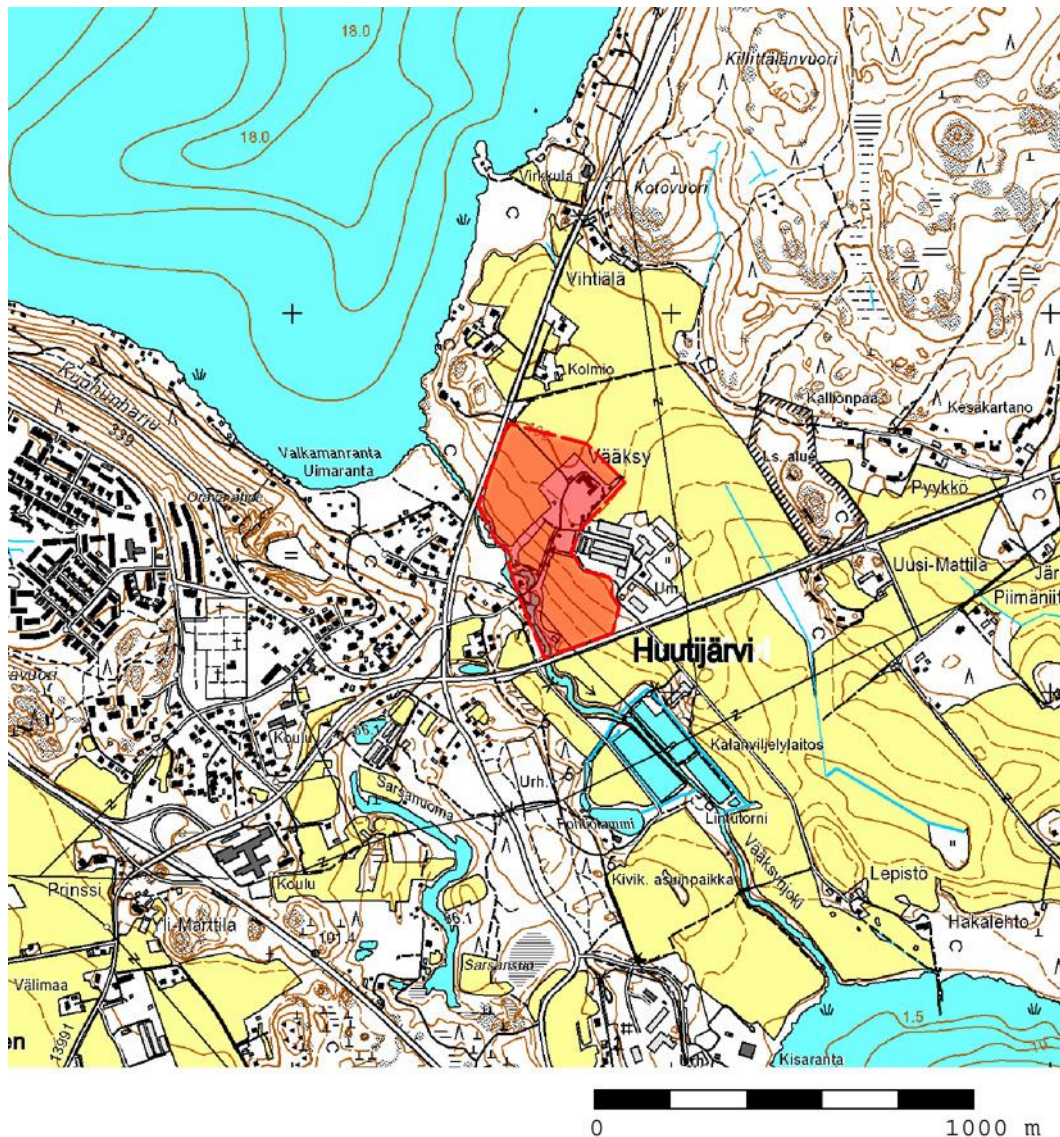
<i>Kohteen nimi</i>	Vääksyn kartano
<i>Kunta/Kaupunki</i>	Kangasala
<i>Kylä</i>	Vääksy
<i>Virallinen kiinteistötunnus</i>	211-467-1-336
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	Asuinpaikat
<i>Muinaisjäännöstyyppin tarkenne</i>	Kartanot (säteri)
<i>Kohteen ajoitus</i>	Historiallinen aika
<i>Nykyinen rauhoitusluokka</i>	2
<i>Luokitusehdotus</i>	2
<i>Muinaisjäännösrekisterinumero</i>	
<i>Kenttätyöaika</i>	1. – 17.7.2008
<i>Tutkimusalueen laajuus</i>	Valvottua putkilinjaa n. 530 metriä.
<i>Kaivetun alueen laajuus</i>	25 koekuoppaa, noin 13,5 m ² ja valvonta-alueelta löydetyn rakenteen kohdalla noin 15 m ² .
<i>Havaintomahdollisuudet</i>	Kohtalaiset
<i>Lähistön kohteita</i>	Kohteen välittömässä läheisyydessä Vääksynjoen vastarannalla sijaitsevat Sarsan kivikautiset asuinpaikat. Kivikautinen asuinpaikka Kangasala Huutijärvi (Mj. rek. nro 211010003) noin 100 metriä kaakkoon. Kivikautinen asuinpaikka Kangasala Sepänjärvi 1 (Mj. rek. nro 211010006) noin 100 m etelään.
<i>Peruskarttalehti</i>	PK 214102
<i>Muinaisjäännös (Yhtenäiskoordinaatit, keskipiste)</i>	P = 6819 775; I = 3346 715
<i>Yhtenäiskoordinaatit (Muinaisjäännösalue)</i>	P = 6819470 - 6820075 I = 3346 505 – 3346 925
<i>KKJ 2-koordinaatit (Muinaisjäännösalue)</i>	X = 6816092 - 6816710 Y = 2506485 – 2506 880
<i>Havaittu rakenne, liesi</i>	X = 6819710 - 6819725 Y = 3346 629 – 3346 644

<i>Etäisyystieto:</i>	Kangasalan kirkosta noin 4 km itään.
<i>Löydöt:</i>	KM 2008045: 1 - 63
<i>Aiemmat löydöt:</i>	Kangasalan kartanon mailta: KM 2741; KM 3715; KM 5345:1; KM 16695; HM 207:1a, 1b; HM 482:1; HM 1221: 3,4; HM 1438: 1, 2
<i>Aikaisemmat tutkimukset:</i>	Allekirjoittamaton tarkastuskertomus MV/AO:n arkistossa (Mikrokortti 197). Inventointi: Jussila, Timo 2007.
<i>Kartat</i>	7 kpl
<i>Mustavalkonegatiivit</i>	25 kpl (PMM/KYY)
<i>Digitaalikuvat</i>	113 kpl (PMM/KYY)
<i>Kirjallisuus</i>	Jutikkala, Eino, 1939. <i>Vääksyn kartanon historia</i> . Helsinki. Jutikkala, Eino, 1954. Vääksyn kartano. <i>Längelmäveden seudun historia II, Kangasalan historia II</i> : 53-81. Hämeenlinna. Raitio, Raine, 1997. <i>Kesäpäivä Kangasalla</i> . Entisaikojen Kangasala taiteilijoiden, valokuvaajien ja matkailijoiden silmin. Kangasala-seura. Jyväskylä. Kangasala-opas, 1980. Kangasala, luonnonsuojelulautakunta. ss. 49, 50, 51.

Kartta 1. Kartta tutkimusalueen sijainnista. Ote maantiekartasta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, PISA-lupa 020/2006. Lisäykset pohjakarttaan KL. Mittakaava 1: 500 000.

Kartta 2. Kartta tutkimusalueen sijainnista. Muinaisjäännös Vääksiyn kartano on merkitty karttaan punaisella värillä. Ote peruskartasta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, Pisa lupa 020/2006. Lisäykset pohjakarttaan KL. Mittakaava 1: 20 000.

SISÄLLYSLUETTELO

PERUSTIEDOT KOHTEESTA KANGASALA VÄÄKSYN KARTANO	2
SISÄLLYSLUETTELO	6
KARTAT	7
JOHDANTO	8
HISTORIA	8
MAASTON TOPOGRAFIA	11
TUTKIMUSTEN TAUSTA	11
TUTKIMUSMETODIIKKA	12
VANHAT KARTAT	12
KENTTÄTUTKIMUKSET	15
TUTKIMUSHAVAINNOT	16
LEHMUSTIE	16
LIESI	18
HAVAINTOJA KARTANON PIHAMAALTA	20
KOEKUOPAT	20
<i>Eteläiset koekuopat Sahalahdentien läheisyydessä</i>	20
<i>Koekuopat alueen keskiosassa Laiska-Jaakontien pohjoispuolella</i>	25
<i>Koekuopat alueen keskiosassa lehmuksilla reunustetun kujan pohjoispuolella</i>	26
<i>Pohjoiset koekuopat Ponsantien läheisyydessä</i>	27
LÖYDÖT	30
TULOKSET	31
LÄHTEET JA LYHENTEET	32
KARTAT	32
ELEKTRONISET LÄHTEET	32
PAINAMATTOMAT LÄHTEET	32
<i>Museoviraston arkeologian osaston mikrokortit (kopio Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa)</i>	32
KIRJALLISUUS	32

Liitteet:

- 1) Luettelo mustavalkonegatiiveista (PMM/KYY)
- 2) Luettelo digitaalikuvista (PMM/KYY)
- 3) Radiohiiliajoitustulokset
- 4) Karttaliite, kartat 5, 6 ja 7.
- 5) Löytöluettelo
- 6) Näytteet

KARTAT

- Kartta 1. Kartta tutkimusalueen sijainnista. Ote maantiekartasta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, Pisa lupa 020/2006. Lisäykset pohjakarttaan KL. Mittakaava 1: 500 000. 4
- Kartta 2. Kartta tutkimusalueen sijainnista. Muinaisjäännös Vääksyn kartano on merkitty karttaan punaisella värillä. Ote peruskartasta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, Pisa lupa 020/2006. Lisäykset pohjakarttaan KL. Mittakaava 1: 20 000. 5
- Kartta 3. Vääksyn kartanoa kuvaava kartta. Ote vuonna 1821 laaditusta kartasta (MHA 74: b). Kartta ei ole mittakaavassa. 13
- Kartta 4. Vuoden 1821 kartan merkinnät kuvattuna nykyisellä peruskartalla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, Pisa lupa 020/2006. Digitointi ja karttamerkinnyt KL. Mittakaava 1: 5000. 14
- Kartta 5. Yleiskartta tutkimusalueesta. MK 1: 2000. Karttaliite
- Kartta 6. Tasokartta liedestä. MK 1: 50. Karttaliite
- Kartta 7. Profiilikartta tiestä. MK 1:25. Karttaliite

JOHDANTO

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti arkeologisen koekaivauksen ja työhankkeen valvonnan Kangasalan Vääksyn kartanon mailla Sahalahdentien ja Ponsantien välisellä alueella Vääksynjoen läheisyydessä 1. – 17.7.2008. Valvonta ja koekaivutyö liittyivät Kangasalan Veden yhdysvesijohdon rakentamissuunnitelmaan.

Tutkimuksiin osallistuivat Pirkanmaan maakuntamuseon palkkaamina tutkija FM Kalle Luoto ja apulaistutkija HuK Reetta Kivistö sekä arkeologian opiskelijat Anniina Laine ja Teemu Tiainen. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää, sijaitseeko yhdysvesijohdon rakentamissuunnitelmaan kuuluvassa osassa Vääksyn kartano –nimistä kiinteää muinaisjäännöstä. Kaivausten kesto oli 13 maastotyöpäivää. Tutkimusten kustannukset olivat 14500 euroa, johon ei kuulu radiohiilimenetelmällä ajoitettu näyte eikä makrofossiilianalyysi. Kaivausten aikana valvottiin kaivutyötä reilun ½ kilometrin matkalla kartanon mailla sekä kaivettiin koekuoppia.

Kaivausten yhteydessä todettiin muutamia kiintoisia historiallisia rakenteita, kuten vanha silta, tie ja liesi, joista lieden tutkimuksia jatkettiin syksyllä 2008 pelastuskaivauksin. Muinaislöytöjen lisäksi tutkimusten yhteydessä löydettiin 1900-luvun puoliväliin ajoittuva sormus.

HISTORIA

Längelmäveden ja Vesijärven yhdistäneen muinaisen salmen, Sarsanjoen ja vanhojen teiden yhtymäkohtaan syntyi keskiajalla Vääksyn kylä. Kirjallisissa lähetissä Vääksyn kylä mainitaan ensimmäistä kertaa vuonna 1405 (Jutikkala 1939:11). Vääksyn kylässä oli 1520-luvulla seitsemän tai kahdeksan taloa. Yhden taloista omisti aatelinen Kirsti Pietarintytär (Jutikkala 1954: 53). Talosta kehittyi Vääksyn kartano. Se on ollut olemassa jo 1500-luvun alussa, jolloin siihen liitettiin kylän muut tilat ja Vääksystä muodostettiin säterikartano. Alun perin kartano on perustettu arvokkaalle paikalle hyvien liikenneyhteyksien äärelle ja myllypaikan viereen Sarsankosken rannalle (Kangasala Opas 1989: 49-50).

Vääksyn kartanon alueen historia ulottuu mahdollisesti esihistorialliselle ajalle. Vääksyn kartanon mailta tunnetaan useita esihistoriallisia irtolöytöjä, joiden tarkkaa löytöpaikkaa ei tunneta. Osa kivikautisista löydöistä saattaa olla peräisin Sarsan kivikautisilta asuinpaikoilta (Nurminen 1993: 191). Eino Jutikkalan (1939:10) mukaan kartanon navetan perustuksista on löydetty pyöreä kuparisolki¹, jota 1930-luvulla on säilytetty Vääksyn kartanossa. Jutikkalan mukaan solki kuuluu rautakauden yleisen solkityypin myöhäisimpiin muotoihin. Toinen samanlainen solki on Jutikkalan saamien tietojen mukaan löydetty pellosta noin 4-5 kilometriä päärakennuksesta etelään. Kartanon rautakautisesta taustasta kertoo myös Museoviraston kokoelmissa säilytettävä Vääksyn kartanosta vuonna 1965 lahjoituksena saatu rautakaudelle ajoittuva pronssinen rannerengas (KM 16695). Vuoden 2008 tutkimusten yhteydessä ei näiden esineiden ajoitusta, löytöpaikkaa, historiaa tai nykyistä säilytyspaikkaa selvitetty.

---

¹ Jutikkalan (1939) lähdeviitteen mukaan kyse on kupurasoljesta.

Kangasalalla piti hovia 1500-luvun lopulla kaksi Kaarinaa, joilla oli läheiset suhteet kuningashuoneeseen ja ylhäisaateliin. Vääksi tunnetaan Kaarina Hanuntyttären kartanona. Kaarina Hannuntytär emännöi Turun linnassa Juhana-herttuan rakastettuna vuosina 1556-1561. Poliittisista syistä Juhana ei voinut solmia avioliittoa Kaarinan kanssa, vaikka heillä olikin neljä yhteistä lasta. Juhanan solmittua avioliiton Puolan prinsessan Katariina Jagellonian kanssa vuonna 1561 Kaarina Hannuntytär naitettiin Vääksyn kartanon perustajan tyttären pojalle Klas Westgöthelle. Vuoden 1565 jälkeen Kaarina asui Vääksyssä pitäen hovia. Kaarina kuoli nuijasodan aikaan vuonna 1596. Kaarinan tytär Sofia meni naimisiin sotapäällikön Pontus de la Gardien kanssa. Heidän kolme lasta lähetettiin Kaarinan hoiviin Sofian kuollessa vuonna 1583. Lapsista tunnetuin lienee sotapäällikkönä Moskovan valloittanut Jaakko, joka tunnettiin myös nimellä Laiska-Jaakko (Kangasala Opas 1989: 49-50; <http://www.nba.fi/rky1993/kohde1339.htm>).

Vuonna 1604 koettiin Vääksyssä suuri luonnonmullistus. Vääksynjoen virtaussuunta muuttui ja läheinen Sarsanuoma kuivui. Muutosten taustalla oli maannousu ja Iharinkosken puhkeaminen. Längelmävesi virtasi tämän jälkeen Iharinkosken kautta Roineeseen. Sarsanjoki lakkasi olemasta Längelmäveden lasku-uomana ja se kuivui, minä seurauksena Kangasalan talojen Sarsassa sijainneet myllyt tulivat käyttökelvottomiksi. Sen sijaan Vääksyn kartano rakensi kolme uutta myllyä jokensa varrelle (Jutikkala 1939: 93).

Kuva 1. Vääksyn kartanon pihassa sijaitseva vanha kellari. Kuva: 086.jpg.

Vääksyn kartanon rakennuksista 1500-luvulta ei ole mitään tietoja. Tosin Jutikkala olettaa, että nykyisinkin kartanon pihassa sijaitseva kellari on tältä ajalta. Kellarin läheisyydessä on ilmeisesti sijainnut myös kartanon päärakennus (Jutikkala 1939: 52). Ainakin 1600-luvulla kartanorakennus sijaitsi puutarhassa olevan kellarin päällä. Kartanossa oli vuonna 1683 tupa ja yksi kamari edessä ja kaksi takana sekä holvattu kellari eteisen alla ja kaksi kamaria. Savupiippua lukuun ottamatta valmis yötupa sijaitsi kuistin yläpuolella (Jutikkala 1939: 87; Jutikkala 1954: 67). Kuistin päällä on siis ollut huone, jonka on täytynyt olla korkeammalla kuin muun rakennuksen². Huoneita kartanossa oli kaikkiaan siis seitsemän (Jutikkala 1954:

---

² Rakennelmaa nimitettiin Skandinaviassa barfred tai barfrö, joita lienee alun perin rakennettu puolustustarkoitukseen (Jutikkala 1939: 87)

37). Todennäköisesti kartanon päärakennukset sijaitsivat tällä samalla paikalla aina 1800-luvun puoliväliin saakka (Jutikkala 1939: 195-198; Jutikkala 1954: 77).

Vuoteen 1727 Vääksi periytyi Kaarina Hannuntyttären jälkeläisillä, jonka jälkeen kartano siirtyi Ugglan suvulle. Ugglain kaudella omistajat asuivat Vääkissä vuoteen 1819. Tämän jälkeen kartano oli vaarassa hajaantua, jonka esti perheen sukulainen, kapteeni A. J. Liljebrun, joka luovutti kartanon tyttärensä miehelle, koskenperkausluutnantti Fredrik Vilhelm Favorinille. Fr. V. Favorin oli yrittäjä, jonka aikana teollinen toiminta alkoi Vääkissä. Joen rannalle nousi vanhojen myllyjen läheisyyteen rautatehdas, jossa taottiin rautaesineitä maataloustyökaluista aina ovenripoihin ja kahvinpaahtimiin. Tuotteita markkinoitiin laajalle pitäjän ulkopuolelle. Favorinin rakennuttama päärakennus tuhoutui vuonna 1942. Rakennuksesta on kartanon pihassa muistona pylväikkö (Kangasala opas 1989: 50, 51).

Kuva 2. Vuonna 1942 palaneen kartanon päärakennukseen kuulunut pylväikkö. Ponsantien puoleinen pylväikkö. Kuva: 088.jpg.

Kuva 3. Vuonna 1942 palaneen kartanon päärakennuksen pylväikkö. Kartanon pihanpuoleinen pylväikkö. Kuva: 090.jpg.

Syksyllä 1917 pahoin rapistuneen kartanon omistajaksi tuli Birger Ahlström. Hän uudisti kartanoa ja sen talousrakennuksia. Vanha tiilitehdas ja raamisaha rakennettiin uudestaan. Suuri tiilinen navetta-, talli- ja sikalarakennus valmistui vuonna 1923. Lisäksi rakennettiin työväenasuntoja sekä meijeri ja leipomo. Myös jo aiemmin toimineet mylly- ja sähkölaitos uudistettiin. Kartanoon kuului myös tiilinen paja, puusepänerastas ja viljamakasiini (Kangasala opas 1989: 51).

Ilmeisesti vuonna 1900 on tehty arkeologinen tarkastus Vääksyn kartanon pihapiirissä. Tarkastuksesta on Museoviraston arkeologian osaston arkistossa allekirjoittamaton tarkastuskertomus (MV/AO mikrokortti 197). Tarkastuskertomuksessa todetaan, että Vääksyn kartanon pihaan salaojaa kaivettaessa oli löydetty kolme kiviporrasta, joissa ”ei näkynyt mitään silityksen tai koristelemisen merkkejä. Kivet olivat noin korttelin paksuja, liki kaksi korttelia leveitä ja metrin pituisia.” Nykymittana kortteli vastaa noin 14,8 cm (<http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>). Tarkastaja toteaa, että löytöpaikalla on näkyvissä rakennuksen perustuksia, joihin kivet myös kuuluvat. Tarkastajan mukaan paikalla on sijainnut asuinrakennus, joka insinööriluutnantti Favorin vanhemman aikana revittiin. Portaisiin ei liittynyt kellaria. Tarkastuksen aikana kartanon ”uusi” päärakennus oli Favorinin ilmeisesti 1830-luvulla rakentama ja vuonna 1942 palanut päärakennus, jonka rakenteita voidaan maastossa yhä havaita. Tarkastuskertomuksen perusteella vanha päärakennus on sijainnut lähempänä jokirantaa kuin vuonna 1942 palanut päärakennus. Kellari, joka sijaitsee entisen ja vuonna 1942 palaneen asuinrakennuksen välillä on ”vanhaa perustusta. Siinä on holvattu katto harmaista kivistä, joita näkyy ulkopuolellakin ovenpielessä”. Kellarissa ei kesän 2008 tutkimusten yhteydessä vierailtu.

MAASTON TOPOGRAFIA

Vääksyn kartano sijaitsee Kangasalan keskustasta noin 4 kilometriä itään Vääksynjoen itäpuolella. Kartanon sijaitsee kannaksella, jonka pohjoispuolella on Vesijärvi ja eteläpuolella Längelmävesi. Maaperäkartan perusteella Kartanon pihapiiri sijaitsee hietamaalla, kun taas sitä ympäröivät pellot ovat hienoa hietamaata tai hiesua. Vääksynjoen itäpuolen maaperä on hiekkaa, joka liittyy harjuun (<http://geokartta.gtk.fi/karttaframe.htm>). Valvottu kaivualue sijaitsee kartanon pellolla ja pellon reunassa, jossa maasto vietti kohti Vääksynjokea.

TUTKIMUSTEN TAUSTA

Vääksyn kartanon on Teija Nurminen (1994: 191) huomionut tekemässään Kangasalan arkeologisessa inventoinnissa kivi- ja rautakautisena irtolöytökohteena. Kangasalan maaseutualueiden yleiskaava-alueen muinaisjäännösinventoinnissa Timo Jussila (2007) rajasi Vääksyn kartanon muinaisjäännöskohteeksi. Inventointiraportissaan Jussila arvelee, että kartanon päärakennuksen liepeillä sekä kartanon päärakennuksen ja joen välisellä alueella lienee säilynyt historiallisen ja mahdollisesti myös esihistoriallisen ajan ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä maakerrostumia. Jussila toteaa, että asutushistoriansa lisäksi kohteella on elinkeino ja teollisuushistoriallista merkitystä. Tekemänsä muinaisjäännösrakennuksen alueella Jussila olettaa olevan mahdollisesti eri aikaisia muinaisjäännöskohteita, koska lähialueella on kivikaudelta rautakaudelle ajoittuvia kohteita (Jussila 2007:47).

Kesän 2008 tutkimuksen perustuivat Kangasalan Veden yhdysvesijohdon rakentamissuunnitelmaan Vääksynjoen rannalle. Suunnitelmassa johto on tarkoitus asentaa 2,5 metriä syvään kaivantoon. Valvontatyö suoritettiin, koska Vääksynjoen itäpuolelle

suunniteltu putkilinjan linjaus kulki Vääksyn kartano –nimisen muinaisjäännöksen alueella. Heinäkuussa 2008 tehdyissä tutkimuksissa suunnitelman mukaisella alueella kaivettiin suunniteltu putkilinjaus sekä suoritettiin koetutkimuksia ja selvitettiin mahdollisten jatkotutkimusten tarve.

TUTKIMUSMETODIIKKA

Arkeologisen valvonnan tarkoituksena oli havainnoida merkkejä muinaisjäännöksistä suunnitellulla yhdysvesijohtolinjalla. Kaivauksen esitöiden yhteydessä tutustuttiin Vääksyn kartanoa kuvaaviin kartta-aineistoihin Maanmittaushallituksen arkistossa Jyväskylässä.

Ennen maankaivutyön aloittamista valvonta-alue tarkastettiin pintapuolisesti kävelemällä yhdysvesijohdon suunniteltu linjaus maastossa. Kaivutyön valvonta suoritettiin siten, että valvottavat alueet kaivettiin ennen varsinaista rakentamistyötä. Valvonnan yhteydessä pidettiin tarpeellisenä kaivaa maata koskemattoman maanpinnan tasoon, eli useimmiten noin puolenmetrin syvyyteen. Kaivutyön yhteydessä koneen kaivutyötä tarkkailtiin koneen välittömässä läheisyydessä ja työ keskeytettiin, mikäli ojassa tehtiin havaintoja muinaisjäännökseltä vaikuttavista jäänteistä. Kaivutyö suoritettiin pääasiassa koneellisesti. Mielenkiintoisia havaintoja tarkennettiin siistimällä kaivukohtaa lapiolla ja kaivauslastalla sekä kaivamalla koekuoppia. Kaivetun ojan leveys oli noin 1,2 metriä.

Pohjakarttana tutkimuksissa käytettiin peruskarttaotetta tutkimusalueesta sekä suunnitelmakarttaa (Ramboll Finland Oy, P. Paavilainen 5.2.2007 (Muutokset 22.3 ja 26.11.07). Valvonnan sijaintimittaukset tehtiin GPS –laitteella (arvioitu virhe ± 5 m) sekä kelamitan avulla. Kelamittauksen mittapisteinä käytettiin maastoon merkittyjä paaluja ja rakenteita. Havainnot merkittiin kentällä muistiin karttaluonnokseen, jotka piirrettiin puhtaaksi jälkitöiden yhteydessä MapInfo –karttaohjelmalla. Tutkimusalueen korkeus merenpinnasta määriteltiin karttojen perusteella.

Mustavalkonegatiiveja, digitaalikuvia ja raportin alkuperäiskappaletta säilytetään Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa.

Vanhat kartat

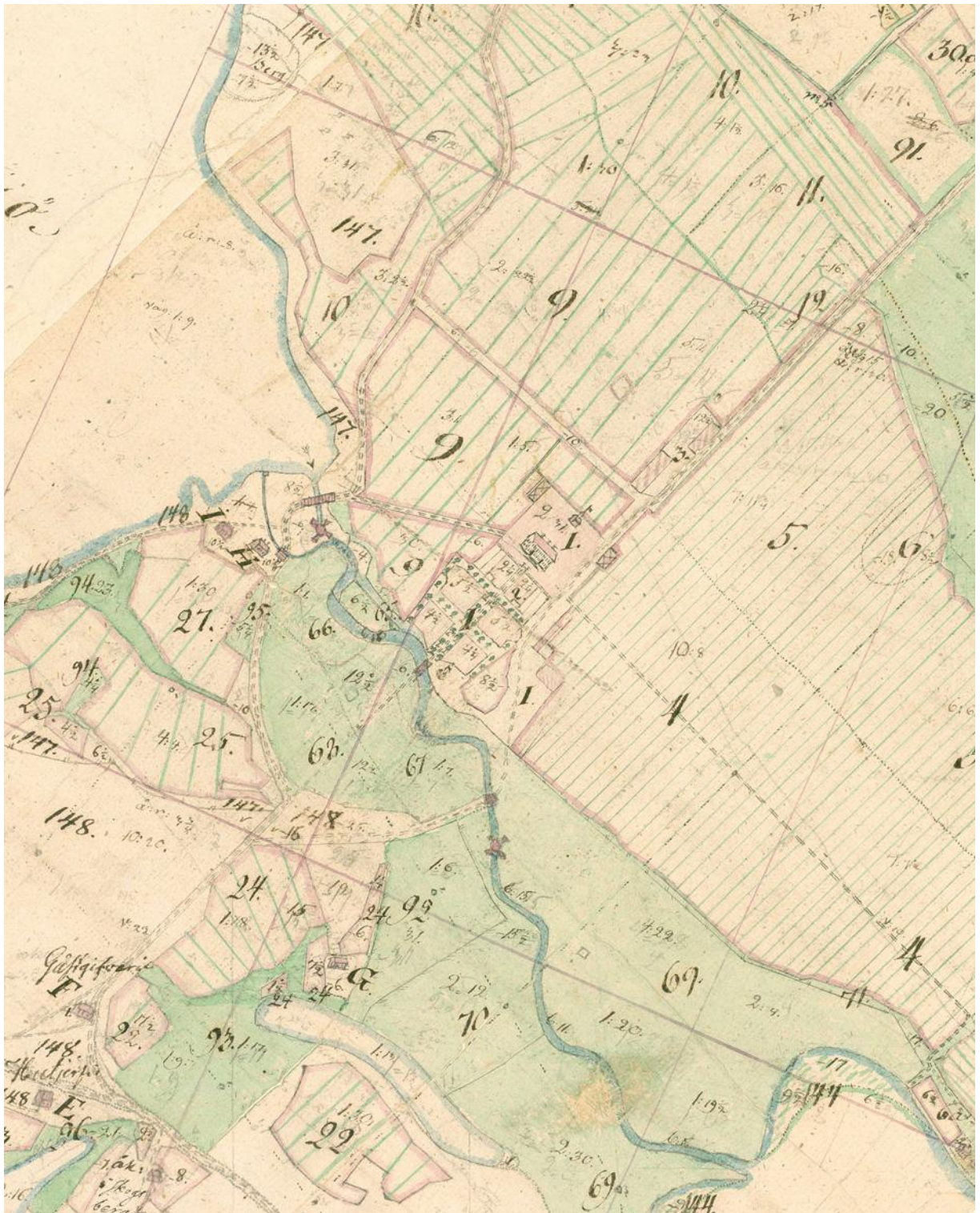
Tutkimusten yhteydessä tutustuttiin aluetta kuvaaviin vanhoihin karttoihin Maanmittaushallituksen arkistossa Jyväskylässä. Käynnin yhteydessä tilattiin tarpeellisista kartoista digitaaliset jäljennökset, joita käytettiin kartta-analyysin pohjana. Karttatarkastelu suoritettiin MapInfo ja Adobe Photoshop Elements tietokoneohjelmilla. Ensin Adobe Photoshop Elements ohjelmassa vanhan kartan pohjoissuunta käännettiin vastaamaan nykyistä karttapohjoista, jonka jälkeen MapInfo ohjelmassa asemoitiin vanha kartta nykyisen peruskartan päälle.

Vanhimmat aluetta kuvaavat kartat ovat 1800-luvun alusta. Niistä voidaan havaita kartanon entisen päärakennuksen sijainneen nykyistä lähempänä joenrantaa. Kartanoon 1800-luvun alussa kuuluneista rakenteista nykyäänkin maastossa erottuu lehmuksilla reunustettu kuja. Kadonneita rakenteita ovat kartanon pihapiirin rakennukset, myllyt Vääksynjoen rannassa sekä jokin muu rakennus kartanolta Vääksynjoen rantaan johtavan istutuksilla reunustetun tien eteläpuolella.

Vääksyn kartanosta on useita karttoja 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Mirja Koskimiehen (1966) kertomuksessa kaivauksista Kangasalan Sarsan asuinpaikka alueella 4/7 – 22/7 1966 on liitteenä V. Ingmanin ja Å. Fabriciuksen laatima kartta vuodelta 1916, johon

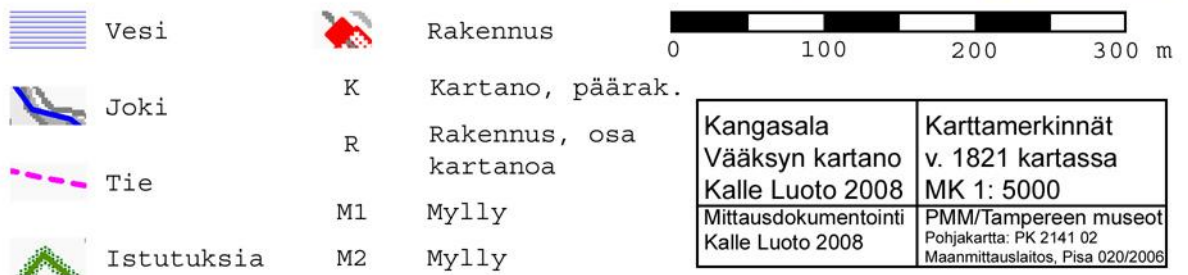

on merkittynä vuoden 1604 rantalinja 89 m korkeudelle merenpinnasta. Kartan perusteella v. 1604 rantalinja on sijainnut nykyisen jokiuomasta noin 50 – 150 metriä itään.

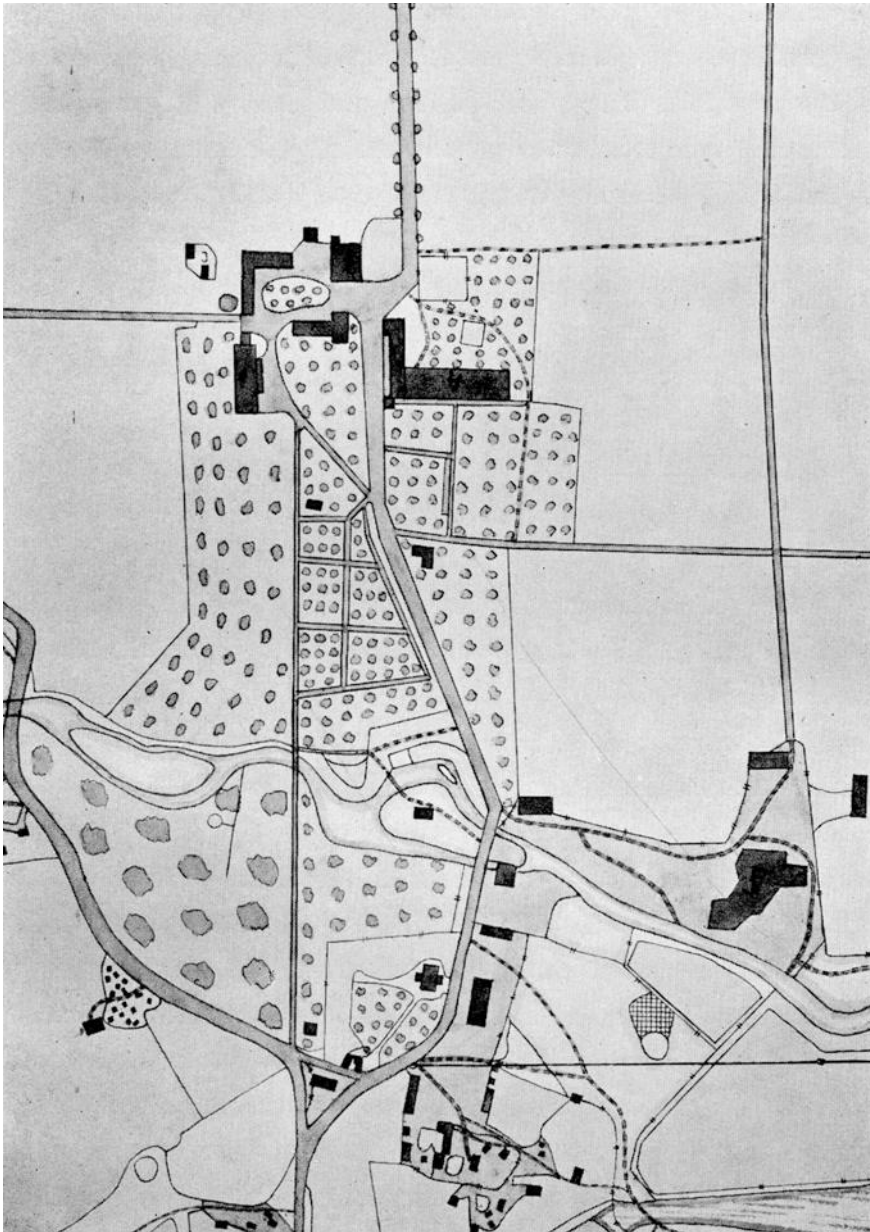

Kartta 3. Växsyn kartanoa kuvaava kartta. Ote vuonna 1821 laaditusta kartasta (MHA 74: b). Kartta ei ole mittakaavassa.

Kartta 4. Vuoden 1821 kartan merkinnät kuvattuna nykyisellä peruskartalla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos, Pisa lupa 020/2006. Digitointi ja karttamerkinntä KL. Mittakaava 1: 5000.

Kuva 4. Vääksyn kartanon rakennuksia vuonna 1918 – 1919 Jutikkalan (1939: 197) mukaan. Kivikellarin ympäristö on rakentamaton, samoin kuin Vääksynjoen itäpuoliset ranta-alueet Laiska-Jaakontien pohjoispuolella.

Kenttätutkimukset

Ennen maankaivutyön aloittamista valvonta-alue tarkastettiin silmämääräisesti kävelemällä suunniteltu vesihuoltohankeen linjaus muinaisjäännösalueella. Pintapöiminta oli kartanon pelloilla hankalaa, koska heinäkuussa 2008 pellot olivat heinällä. Systemaattista pintapöimintaa alueella ei tehty.

Kaivutyön valvonta suoritettiin siten, että valvottavat alueet kaivettiin ennen varsinaista rakentamistyötä. Valvonnan yhteydessä pidettiin tarpeellisenä kaivaa maata koskemattoman maanpinnan tason alapuolelle eli useimmiten peltokerroksen alapuolelle noin 30 - 50 senttimetrin syvyyteen. Kaivutyön yhteydessä koneen kaivutyötä tarkkailtiin koneen välittömässä läheisyydessä ja työ keskeytettiin, mikäli ojassa tehtiin havaintoja muinaisjäännöksen olemassaolosta mahdollisesti kertovista jäänteistä. Kaivutyö suoritettiin pääasiassa koneellisesti. Mielenkiintoisia havaintoja tarkennettiin kaivamalla lapiolla ja

kaivauslastalla. Kaivetun ojan leveys oli noin 1 - 1,5 metriä. Konekaivettujen alueiden havainnot tarkennettiin kaivamalla koekuoppia otollisiin maastonkohtiin.

Koekuopat kaivettiin lapiota ja lastaa käyttäen. Kaivaminen pyrittiin tekemään kerroksissa, jotta mahdollisten löytöjen syvyys saataisiin dokumentoitua. Koekuopista kaivettua maata ei systemaattisesti seulottu.

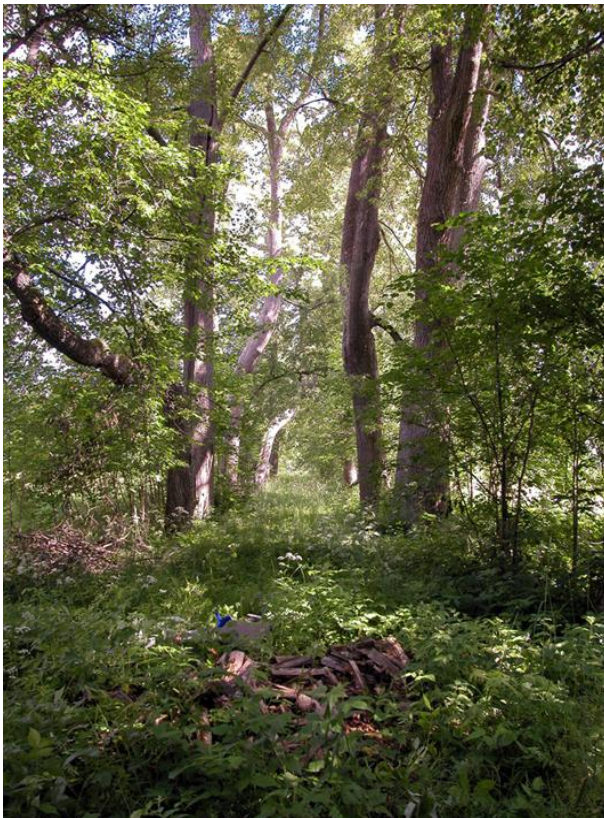
Pohjakarttana tutkimuksissa käytettiin alueen peruskarttaotetta (PK 214102) ja työhankkeen suunnitelmakarttaa (Paavilainen, P. 2007). Valvonnan sijaintimittaukset tehtiin GPS – laitteella (arvioitu virhe ± 5 m) sekä kelamitan avulla. Havainnot merkittiin kentällä muistiin karttaluonnokseen, jotka piirrettiin puhtaaksi jälkitöiden yhteydessä MapInfo – karttaohjelmalla.

Löytöjen sijainti dokumentoitiin joko GPS –laitteen tai taittomitan avulla. Lieden kohdalla luotiin kaivausalueelle oma koordinaatisto, jonka nollapisteenä käytettiin liesirakenteen pohjoispuolelta löytyneen kivetyn ojan reunaa. Jälkitöiden yhteydessä lieden löytöjen koordinaatit sovitettiin syksyn 2008 kaivausalueen koordinaatistoa vastaavaksi.

TUTKIMUSHAVAINNOT

Lehmustie

Kartanolle on johtanut Vääksynjoen rannasta lehmuksilla reunustettu tie, joka ei enää nykyisin ole käytössä. Tie on merkittynä vuonna 1987 painettuun peruskarttaan, jolloin se on ilmeisesti vielä ollut käytössä. Tien kohdalla on Vääksynjoen ylittänyt silta, jonka perustukset erottuvat yhä maastossa kartanon puoleisella rannalla. Vuoden 1987 karttaan ei ole Vääksynjoen ylittävää siltaa merkitty. Perustus on tien levyinen. Tällä hetkellä sillanperustuksen päälle on koottu lähietäältä kaadettuja puita.

Kuva 5. Kartanolle johtavanykyisin lähes umpeenkasvanutta tietä reunustavat lehmukset. Kuva: 001.jpg.

Kuva 6. Tieprofiilin maakerroksia. Kuva: 109.jpg.

Kaivutyön valvonnan yhteydessä tien poikki kaivettiin oja suunnitellun vesihuoltolinjan kohdalle. Ojasta havaittiin tien pohjan koostuvan kerroksellisesta hiekasta. Erityistä huomiota kiinnitti yhtenäinen punaisen hiekan kerrostuma noin 40 cm syvyydessä nykyisestä maanpinnasta. Kaivetun ojan profiili dokumentoitiin piirtämällä (Karttaliite: kartta 7) ja kuvaamalla. Lisäksi tieprofiilin pohjalta otettiin radiohiiliajoitusta varten näyte, joka ajoitettiin syksyllä 2008. Ajoituksen perusteella tieprofiilin näyte ajoittuu todennäköisimmin joko 1600-luvun lopulle tai 1700-luvun lopulle ja aivan 1800-luvun alkuun ³.

Kuva 7. Kartanolta päin katsottaessa toisessa lehmuksessa tien itäpuolella sijaitsee vanha puukyltti noin 4 metrin korkeudessa. Kuva: 010.jpg.

---

³ Todennäköisyys vuosien 1730-1810 ajoitukselle on 53,4 %, vuosien 1650 – 1690 on 22,4 % ja vuosien 1920 – 1960 19,6 %. Ajoitusraportti on tutkimuksen liitteessä.

Tien kaakkoisreunassa kartanon suunnasta laskettuna toisessa lehmuksessa sijaitsee noin 4 metrin korkeudessa puinen kyltti. Kyltti on ollut kiinnitetty kahdeksi haarautuneen rungon haarautumiskohdan alapuolelle. Kyltti on ilmeisesti vanha opastaulu. Nykyiseen korkeuteen kyltti on joutunut puun kasvun tuloksena. Kyltin korkeus on noin 55 cm ja leveys 10 – 20 cm. Kyltti dokumentointiin maanpinnan tasosta tarkastelemalla.

Kuva 8. Lähikuva lehmukseen kiinnitetystä kyltistä. Kuva: 008.jpg.

Liesi

Kaivutyön valvonnan tuloksena havaittiin peltoalueen reunassa Vääksynjoen itärannan läheisyydessä Laiska-Jaakontien luoteispuolella lieden jäännös. Liesikiveykseen kuuluvia kiviä ja palanutta maata havaittiin noin 6 metrin matkalla. Kaikkiaan rakenteesta tehtiin kaivetun ojan alueelta havaintoja noin 10 metrin matkalta. Lieden ylimmät rakenteet paljastuivat noin 20 cm syvyydestä peltomultakerroksen alapuolelta. Oletettavasti havaittu liesirakenne jatkui kaivetun ojan kummallakin puolelle.

Konekaivutyön valvonnan yhteydessä saatiin liedestä talteen keramiikka, lasia ja runsaasti palamattoman ja palaneen luun kappaleita. Löytöjen perusteella liesi näytti ajoittuvan 1700-luvulle tai sitä vanhempaan aikaan.

Rakenteen tarkemman puhdistamisen jälkeen liesikiveys näytti keskittyvän noin 4 metrin matkalle. Kiveyksestä tehdyt löydöt koostuivat pääasiassa palaneesta ja palamattomasta luusta. Lieteen kuuluvat kivet olivat selkeästi palaneita ja kyntökerroksen alapuolella ne muodostivat tiiviin kerroksen. Koekaivaushavaintojen perusteella kiveys näyttäisi koostuvan noin 4-5 kerroksesta kiviä, joilla korkeutta on noin 50 cm. Kaivetussa ojassa lieden pohjoispuolella näytti olevan savesta tehty rakenne. Lieteen on ilmeisesti kuulunut myös sen

etelä- ja kaakkoispuolella havaittu vaalean hiekan alue. Liesikiveyksen alapuolelta paljastui turvemaakerros.

Rakennetta ei kenttätöiden yhteydessä pystytty tarkasti ajoittamaan, mutta löytöjen perusteella sen arveltiin ajoittuvan historialliselle ajalle, todennäköisesti 1700-luvulle tai sitä varhaisempaan aikaan. Liedestä otettiin hiilinäyte, joka ajoitettiin radiohiilimenetelmällä Luonnontieteellisen keskusmuseon ajoituslaboratoriossa Helsingissä. Radiohiiliajoituksen perusteella liesi todennäköisesti ajoittuu vuosien 1460 AD – 1640 AD välille ⁴.

Ajoitustulosten ja karttatarkastelun perusteella näyttää siltä, että kyseessä ei välttämättä ole sama rakenne, joka näkyy Vääksynjoen rannan läheisyydessä Vääksyn kartanoa vuonna 1821 kuvaavassa kartassa. Lisäksi on mielenkiintoista, että on oletettu, että liedien löytökohtien on oletettu sijainneen veden alla ennen vuoden 1604 luonnonmullistusta.

Kuva 9. Liesikiveystä kuvattuna eteläkaakosta. Kuva: 077.jpg.

---

⁴ Ajoitustulos on raportin liitteessä 3.

Kuva 10. Lieden rakenne siihen kaivetun koekuopan perusteella. Koekuoppaa ei numeroitu kuten kaivauksen muita koekuoppia, vaan sen sijainti dokumentoitiin kaivauskarttaan (Karttaliite: kartta 6). Kuvattu lounaasta. Kuva: 113.

Havainnot kartanon pihamaalta

Tutkimusten yhteydessä tutustuttiin kartanon pihamaahan, vaikkei alueella varsinaista tutkimusta tehtykään. Kartanon piha on nykyisin hoidettuna puutarhana. Pihamaan länsiosassa on vanhan kellarin suuaukko, jonka läheisyydessä on kesällä 2008 muokattu ja tasoitettu maanpintaa. Kartanon piha-alueella havaittiin pikaisen tarkastuksen yhteydessä vanha kellari, 1940-luvulla palaneen kartanorakennuksen rauniot sekä kiviraunion osia, jotka mahdollisesti liittyvät 1800-luvun alun kartassa näkyvään ja 1800-luvulla purettuun kartanon päärakennukseen.

Koekuopat

Koekuopat kaivettiin konekaivetulla alueella sellaisiin kohtiin, jotka vaikuttivat muinaisjäännöksen kannalta otollisilta. Käytännössä kuoppia kaivettiin neljään kohtaan. Kuopista eteläisimmät kaivettiin Sahalahdentien pohjoispuolelle ja ne numeroitiin numeroilla 1 – 6. Seuraavat kuopat kaivettiin Laiska-Jaakontien pohjoispuolelle ja ne numeroitiin numeroilla 10 – 12. Seuraavat koekuopat kaivettiin vanhan tien pohjoispuolelle tutkimusalueen keskelle ja ne numeroitiin numeroilla 20 – 24. Pohjoisimmat kuopat sijaitsivat Ponsantien kaakkoispuolella ja niiden numerot olivat 30 – 40. Kaikkiaan kuoppia kaivettiin yhteensä 25 kappaletta.

Eteläiset koekuopat Sahalahdentien läheisyydessä

Salahdentien lähialueen maaperä vaikutti sekaantuneelta jo ennen varsinaisen kaivutyön aloittamista. Pintamaakerroksissa oli tiilenpaloja, laastia ja hiiltä. Alueelle kaivettiin koekuoppia sen maannoksen tarkemmaksi selvittämiseksi. Pintapuolisesti tarkasteltuna kohde vaikutti kiintoisalta lähiympäristöään korkeammalta kumpareelta.

Kaivinkoneella kaivetusta ojasta alueen maannos oli havaittu hiekkaisemmaksi kuin muulla kaivetulla peltoalueella. Pintamullan alapuolella havaittiin kerroksellista hiekkää, joista ainakin ylin kerrostuma oli ilmeisesti tuotu paikalle muualta, koska sen alapuolelta paljastui

toinen mullansekainen kerrostuma. Tämä mullansekainen kerrostuma oli mahdollisesti syntynyt maanmuokkauksen yhteydessä.

Kaivetuista koekuopista havaittiin seuraavat seikat:

1. Paikalla on sijainnut todennäköisesti 1900-luvulla rakennuksia, joiden purkujätettä paikalla on runsaasti.
2. Koekuopasta löydettiin osa rautakiskoja. Paikalla on mahdollisesti kulkenut pienoisorautatie.
3. Koekuopissa 1 ja 2 havaittiin yhtenäinen hiilikerros noin 70 - 80 cm syvyydessä.
4. Ei havaintoa selkeästä muinaisjäännöskerrostumasta
5. Koekuoppien hiekkakerroksissa vähän kiviä. Kivet peltomulta ja purkukerroksissa.

Koekuoppa 1

Koekuopan koko oli 150 cm x 100 cm. Kuopan eteläosa kaivettiin 120 cm syvyyteen ja kuopan pohjoisosa 90 cm syvyyteen pellon pinnasta. Kuopasta noin 4 metrin etäisyydellä sijaitsee maantieopaste. Kuopassa havaittiin hiilenpaloja aina savikerroksen pintaan saakka. Erittäin selkeänä kuopassa erottui hiilikerrostuma noin 74 – 77 cm syvyydessä.

Kuopan kerrostumat olivat sekaantuneet 74 – 77 cm syvyydessä sijainneen yhtenäisen hiilikerroksen yläpuolella. Myös hiilikerroksen alapuoliset kerrostumat saattoivat olla sekaantuneita. Todennäköisesti luontaisesti syntyneet kerrostumat sijaitsivat 87 cm syvyyden alapuolella. Kuopan hiekkakerrokset olivat helppoja kaivaa.

Kerrokset:

0 – 30 cm	Peltomulta
30 – 37 cm	Tummanruskea hiekka, jossa nokea
37 – 44 cm	Kerroksellinen hiekka
44 – 46 cm	Ohut hiilikerros hiekkamaassa
46 – 50 cm	Harmaa hiekka
50 – 57 cm	Vaaleanharmaa hiekka
57 – 70 cm	Harmaa hiekka
70 – 74 cm	Harmaa kerroksellinen hiekka
74 – 77 cm	Hiilikerros hiekkamaassa
77 – 87 cm	Harmaa hiekka, jossa noenpaloja
87 – 95 cm	Harmaa hiekka
95 – 110 cm	Harmaa savensekainen hiekka
110 – 120 cm	Savi

Kuva 11. Koekuoppa 1:n profiili. Kuopassa erottui useita eriaikaisia maakerroksia. Kuva: 048.jpg.

Koekuoppa 2

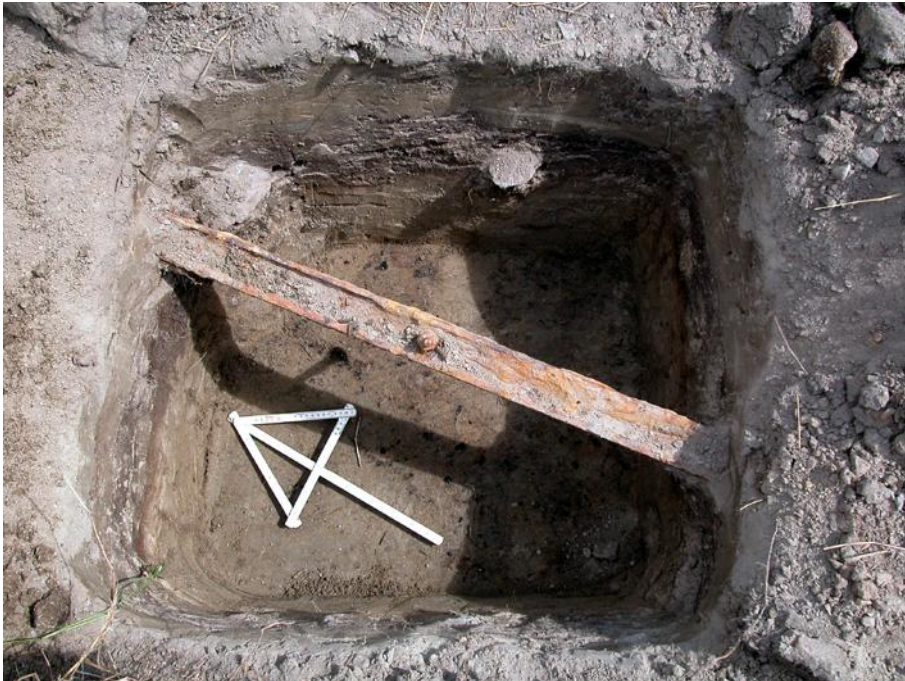
Koekuopan koko oli 80 cm x 80 cm, syvyys noin 100 cm.

Kuopan poikki kulki noin 30 – 35 cm syvyydessä pohjois-etelä –suuntainen rautakisko. Kiskon keskelle oli kiinnitettynä rautapultti. Kiskon alla oli muutamia ilmeisesti perustukseksi aseteltuja kiviä, joten se saattoi sijaita alkuperäisellä paikallaan. Kisko jatkui kuopan kummankin reunan ulkopuolelle. Paikalla on saattanut kulkea kartanon maatalouteen tai teollisuuteen liittyvä pienoisrautatie.

Kuopan maannos vaikutti sekaantuneelta aina 80 cm syvyyteen saakka, missä syvyydessä kerroksellisen hiekan kerrostumat alkavat. Kuopasta löydettiin noin 90 cm syvyydestä hiilenpaloja ja palaneen luun kappale (KM 2008045: 11).

Kerrokset

0 – 30 cm	Peltomulta
30 – 38 cm	Harmaa hiekka
38 – 45 cm	Tummanruskea mullansekainen hiekka, jossa tiilenpaloja, kiviä ja likamaata
45 – 67 cm	Harmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
67 – 70 cm	Yhtenäinen noki- ja hiilikerros
70 – 84 cm	Harmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
84 – 100 cm	Kerroksellinen hiekka

Kuva 12. Koekuopasta 2 löytyi kiskon kappale. Kuva: 032.jpg

Koekuoppa 3

Kuopan koko oli 70 cm x 100 cm. Kuopan pohjoisosa kaivettiin 100 cm syvyyteen, eteläosassa ainoastaan 30 cm syvyyteen, koska isot kivet estivät kuopan kaivamisen syvemmäksi.

Kuoppa sijaitsi sähkölinjaan kuuluvan tolpan länsipuolella. Koekuopan kohdalla maasto vaikutti kiviseltä ja siinä oli runsaasti tiilenkappaleita ja muuta modernia jätettä. Kuopan itäpuolella kasvoi nokkosia ja ohdakkeita.

Kuopan maakerrokset vaikuttivat sekaantuneilta 45 cm syvyyteen saakka. Kuopassa havaittiin hiilenpaloja aina 90 cm syvyyteen saakka.

Kerrokset:

0 – 30 cm	Mullansekainen hiekka
30 – 45 cm	Tummanruskea likamaa, jossa tiiltä, palaneita kiviä ja rakennusjätettä, kuten nauvoja muita tunnistamattomia metalliesineitä. (Kuopan luoteisprofiilissa tämä kerrostuma jatkui noin 65 cm syvyyteen).
45 – 60 cm	Vaaleanharmaa hiekka
60 – 90 cm	Harmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
90 – 100 cm	Kerroksellinen harmaa hiekka

Koekuoppa 4

Koekuopan koko oli 150 cm x 100 cm. Kuoppa kaivettiin täyteen 120 cm syvyyteen ainoastaan sen pohjoisosassa.

Kuopassa havaittiin hiilenpaloja aina 1 metrin syvyyteen saakka ja vaikuttikin siltä, että kerrokset olivat sekoittuneita mahdollisesti aina tähän syvyyteen saakka.

Kuopan läheisyydessä kasvoi nokkosia ja ohdakkeita. Kuopan kohdalla on mahdollisesti sijainnut rakennus 1900-luvun aikana.

Kerrokset:

0 – 10 cm	Turve
10 – 25/30 cm	Hiekka, jonka seassa laastin-, tiilen-, hiilen- ja raudankappaleita.
25/30 – 40 cm	Tummanruskea likamaa, jossa hiilenpaloja.
40 – 50 cm	Vaaleanruskea hiekka, jossa muutamia hiilenkappaleita.
50 – 70 cm	Harmaa hiekka, jossa ruskeita läikkiä ja hiilenpaloja
70 – 95 cm	Harmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
95 – 105 cm	Kerroksellinen hiekka, jossa vaalea ja punaruskea kerros vaihtelevat. Kerrosten paksuus on noin 1 cm. Kerroksissa on myös hiilenpaloja.
105 – 140 cm	Harmaa savi

Koekuoppa 5

Kuopan koko 100 cm x 100 cm, syvyys 105 cm.

Kuopan pintakerroksissa oli purkujätettä. Kuopan pohjalle kaivettiin potero, jossa paljastui savi noin 110 cm syvyydessä.

Kerrokset

0 – 15 cm	Peltomulta, jossa rakennusjätettä
15 – 35 cm	Mullansekainen hiekka, jossa rakennusjätettä
35 – 45 cm	Tummanruskea mullansekainen hiekka, jossa rakennusjätettä
45 – 70 cm	Vaaleanharmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
70 – 105 cm	Harmaa, oranssinlaikukas hiekka, jossa aikaisempaa vähemmän hiilenpaloja.

Koekuoppa 6

Kuopan koko oli 80 cm x 80 cm.

Kuopasta löydettiin kuonan kappale (KM 200845: 12) ja luuta (KM 200845: 13).

Kerrokset

0 – 20 cm	Peltomulta
20 – 25 cm	Hiekansekainen peltomulta, jossa tiilenkappaleita ja kiviä.
25 – 30 cm	Savensekainen hiekka
30 – 35 cm	Harmaa hiekka
35 – 40 cm	Tummanruskea mullansekainen hiekka
40 – 55 cm	Vaaleanharmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
55 – 75 cm	Harmaa hiekka, jossa hiilenpaloja
75 – 77 cm	Kerroksellinen vaalea hiekka.

Kuopan keskelle kaivettiin tarkastuspotero, joka ulottui 110 cm syvyyteen. Kerroksellinen hiekka jatkui noin 90 cm syvyyteen jossa maannos vaihtui harmaan laikukasta hietaan.

Koekuopat alueen keskiosassa Laiska-Jaakontien pohjoispuolella

Kuoppien koko oli 50 x 50 cm.

Koekuoppa 10

Kerrokset

(0 – 25 cm	Peltomulta)
25 – 40 cm	Harmaa moreeni
40 – 65 cm	Harmaa hiekka

Koekuopasta löydettiin kuonan kappale (KM 2008045: 14).

Koekuoppa 11

Kerrokset

(0 – 20 cm	Peltomulta)
------------	-------------

20 – 35 cm	Soraa ja tiilimurskaa
35 – 55 cm	Harmaa savensekainen hiekka
55 – 67 cm	Harmaa hiekansekainen savi

Koekuopan ympäristössä ojan pohjalla oli paljon tiilimurskaa ja tiilen kappaleita.

Koekuoppa 12

Kerrokset

0 – 22 cm	Peltomulta
22 – 40 cm	Harmaa sora, jossa tiilenkappaleita
40 – 60 cm	Savi, jossa kiviä

Koekuopan ympäristössä ojan pohjalla oli paljon tiilimurskaa ja tiilen kappaleita.

Koekuopat alueen keskiosassa lehmuksilla reunustetun kujan pohjoispuolella

Lehmuskujan länsipuolelta paljastui konekaivuun yhteydessä savimaakerroksen alapuolelta turvemaata noin 40 metrin matkalta. Ilmiön selventämiseksi alueelle kaivettiin koekuoppia. Kuoppien koko oli noin 50 x 50 cm.

Koekuoppa 20

Kerrokset

(0 – 15 cm	Pintaturve)
15 – 40 cm	Peltomulta
40 – 68 cm	Turve

Koekuoppa 21

Kerrokset

(0 – 25 cm	Peltomulta)
25 – 90 cm	Mullansekainen savi

Kuopan pohjalta paljastui ilmeisesti kastelujärjestelmään kuuluva putki ja työmiehelle kuuluva luokkasormus, johon oli ulkopuolelle kuvattuna Kangasalan vaakuna sekä kirjaimet KKK ja sisäpuolella kirjaimet EU . Tampereen Radion selvitettyä sormuksen taustaa ja mahdollista omistajaa selvisi, että sormus oli Kangasalan kansalaiskoulun luokkasormus, jonka oli kadottanut Esa Uihero olleessaan töissä kartanolla 1960-luvulla. Sormus palautettiin oikealle omistajalleen kaivausten jälkeen.

Koekuopasta löydettiin palanutta luuta (KM 2008045: 15), joka ei liittynyt sormuksen kanssa samaan kontekstiin.

Koekuoppa 22

Kerrokset

(0 – 18 cm	Peltomulta)
(18 – 38 cm	Harmaa savi)
38 – 72 cm	Turve
72 – 80 cm	Savi

Koekuoppa 23

Kerrokset

(0 – 20 cm	Peltomulta)
(20 – 35 cm	Harmaa savi)
35 – 70 cm	Turve
70 – 82 cm	Savi

Koekuoppa 24

Kerrokset

(0 – 30 cm	Peltomulta)
30 – 70 cm	Harmaa mullansekainen savi
70 – 78 cm	Harmaa savi

Pohjoiset koekuopat Ponsantien läheisyydessä

Ponsantien läheisyyteen tehdyt koekuopat kaivettiin koneellisesti kaivetun ojan pohjalle. Koekuoppien koko oli 50 x 50 cm. Koekuoppakuvauksessa suluissa ilmoitetut maakerrokset ovat koneellisesti kaivettuja.

Koekuoppa 30

Kerrokset

(0 - 28 cm	Peltomulta)
28 – 65 cm	Harmaa savensekainen hiekka, jossa tiilen ja hiilenpaloja
65 – 68 cm	Harmaa savi

Koekuoppa 31

Kerrokset

(0 – 35 cm	Peltomulta)
35 – 40 cm	Hiekkansekainen multa, jossa tiilen ja hiilenpaloja
40 – 70 cm	Mullansekainen hiekka, jossa tiilen ja hiilenpaloja

70 – 80 cm Harmaa hiekka

Kuopasta löydettiin mahdollinen pii-iskos (KM 2008045:16).

Koekuoppa 32

Kerrokset

(0 – 33 cm Peltomulta)

33 – 48 cm Mullansekainen hiekka

48 – 80 cm Ruskea hiekka, jonka seassa multaa

80 – 87 cm Harmaa savi.

- Harmaassa savikerroksessa näyttää olleen kaivettuna koillinen – lounas –suuntainen ura, mahdollinen ojan pohja.

Koekuoppa 33

Kerrokset

(0 – 38 cm Peltomulta)

(38 – 50 cm Mullansekainen moreeni)

50 – 80 cm Harmaa moreeni, jonka seassa pieniä kiviä

Koekuoppa 34

Kerrokset

(0 – 30 cm Peltomulta)

30 – 50 cm Vaaleanruskea hiekka

50 – 70 cm Harmaa hiekka

- Kuopassa kaksi suurta kiveä noin 35 – 50 cm syvyydessä

Koekuoppa 35

Koekuoppa kaivettiin kohtaan, jossa vaikutti olevan jäänteitä rakenteesta. Rakenne koostui modernista rakennusjätteestä, kuten tiilenkappaleista, hiilestä ja posliinieristeen kappaleista.

Kerrokset

0 – 30 cm	Peltomulta)
30 – 42 cm	Savi / savensekainen multa
42 – 70 cm	Laastin ja rautaromun sekainen multa, jossa isoja hiilenpaloja
70 – 75 cm	Vaaleanruskea hiekka

Koekuoppa 36

Konekaivetun kuopan pohjalta paljastui historialliseen aikaan ajoittuva kivikkinen rakenne. Kyseessä saattaa olla peltoraunio tai Ponsantien rakentamiseen tai korjaamiseen liittyvä rakenne. Maanpinnalle ei rakennetta voinut havaita.

Rakenne koostui väljästi ladotuista noin nyrkin kokoisista kivistä. Rakenteen korkeus on noin 40 cm. Rakenne on mahdollisesti ollut näkyvissä vielä muutamia kymmeniä vuosia sitten, koska sen päältä paljastui muovipussi. Nykyisin rakenteen päällä on noin puoli metriä multaa.

Kerrokset

0 – 30 cm	Peltomulta)
30 – 40 cm	Hiekkansekainen multa)
40 – 80 cm	Kiveys, kivien päällä hieman savea.
80 – 88 cm	Harmaa hiekka

Koekuoppa 37

Kerrokset

0 – 26 cm	Peltomulta)
26 – 35 cm	Hiekkansekainen multa)
35 – 70 cm	Mullansekainen ruskea hiekka
70 – 85 cm	Ruskea hiekka

Koekuopasta löydettiin palanutta luuta (KM 2008045: 17).

Koekuoppa 38

Kerrokset

0 – 26 cm	Peltomulta)
26 – 48 cm	Hiekkansekainen multa)
48 – 53 cm	Vaaleanruskea hiekka)
53 – 60 cm	Vaaleanruskea hiekka
60 – 65 cm	Savensekainen hiekka (kova)

Koekuoppa 39

Kerrokset

(0 – 30 cm	Peltomulta)
(30 – 36 cm	Hiekansekainen multa)
36 – 60 cm	Vaaleanruskea hiekka
60 – 74 cm	Vaaleanharmaa hiekka

Koekuoppa 40

Kerrokset

(0 – 25 cm	Peltomulta)
(25 – 35 cm	Hiekansekainen multa)
(35 – 38 cm	Vaaleanruskea hiekka)
38 – 55 cm	Vaaleanruskea hiekka
55 – 65 cm	Vaalean harmaa hiekka

Löydöt

Valvonnan tuloksena saatiin talteen historialliselle ajalle ajoittuvia löytöjä. Massalöydöt koostuivat lasin ja keramiikan kappaleista, palaneesta ja palamattomasta luusta, kuonasta ja fajanssista. Suurin osa valvonnan yhteydessä taltioiduista löydöistä saatiin talteen valvonnan yhteydessä paljastuneen lieden kohdalta.

Lieden alueelta saatiin talteen muutamia metalliesineitä, joista tunnistettiin hevosenkenkänaula (KM 2008045:61). Lisäksi löydettiin silmukallinen rautaesine, jota ei tunnistettu (: 41). Lieden alueelta löydetyistä keramiikasta osa oli koristeltua. Lasiesineet olivat sekä tasolasia että kaarevampia astialasin kappaleita. Lisäksi löydettiin mahdollisen savitiivisteiden kappaleita (: 36, : 47, : 59), jotka saattavat liittyä lieden rakenteisiin. Löydettyjä luita ei analysoitu tutkimusten yhteydessä.

Lehmuskujan alueelta otettiin talteen tasolasia (: 4), joka löydettiin samasta kontekstista ajoitetun hiilinäytteen kanssa.

TULOKSET

Kesän 2008 tutkimukset keskittyivät kartanon reuna-alueille Vääksynjoen varrelle alueelle, johon suunniteltiin rakennettavaksi yhdysvesijohtolinja. Suunnitellun vesihuoltolinjan kohdalla Laiska-Jaakontien luoteispuolelta Vääksynjoen itärannalta tehtiin havainto historialliselle ajalle ajoittuvasta rakenteesta, todennäköisesti liedestä.

Konekaivuaalueella havaittu liesirakenne on osa Vääksyn kartanon muinaisjäännöstä. Kyseessä on rakenne, jonka tarkkaa ajoitusta tai funktiota ei valvonnan yhteydessä kyetty selvittämään. Kuitenkin valvonnan yhteydessä talteen saatujen löytöjen perusteella voitiin pitää todennäköisenä, että rakenne ajoittuu 1700-luvulle tai sitä vanhempaan aikaan. Rakenteen tarkempaa tutkimista pidettiin tarpeellisena ennen yhdysvesijohtolinjan rakentamista sen päälle. Tästä syystä lieden kohdalla tehtiin tarkempia kaivaustutkimuksia syyskuussa 2008.

Vääksyn kartanoon kuulu myös tielinja, joka johtaa kartanolta Vääksynjoen rantaan. Valvontatyön yhteydessä tiestä piirrettiin profiili ja se myös ajoitettiin. Ajoituksen perusteella on todennäköistä, että nykyisin maastossa havaittava tie on aikaisintaan rakennettu 1600-luvun lopulla.

Muualta valvonta-alueelta ei tehty havaintoja kiinteästä muinaisjäännöksestä. Ponsantien läheisyydessä maakerroksissa havaittiin moderneja rakenteita, joiden lisätutkimuksia ei pidetty tarpeellisina. Myös Sahalahdentien läheisyydessä havaittiin paksuja ilmeisesti ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä maakerroksia, jotka oletettavasti liittyvät alueen historiallisen ajan maankäyttöön. Todennäköisesti nämä kerrostumat eivät kuitenkaan ole sataa vuotta vanhempia ja ne saattavat liittyä kartanossa harjoitettuun teolliseen toimintaan.

Tutkimuksiin liittyi myös arkisto- ja karttatutkimus, jonka tuloksena hahmoteltiin Vääksyn kartanon alueen maankäyttöä 1800-luvulla ja sitä varhaisemmalla ajalla. Tutkimusten perusteella voitiin todeta, että kartanon alue on kokenut suuria muutoksia 1900-luvun aikana. Kartanon pihapiiri 1800-luvulla ja todennäköisesti myös sitä varhaisempaan aikaan on sijainnut nykyisen kartano pihapiirin länsilaidassa ja osittain nykyisen pellon alueella kartanon pihapiirin länsipuolella. Muistona 1800-lukua vanhemmasta pihapiiristä on nykyisessä maisemassa havaittavissa Vääksynjoen rantaan johtava lehmusten reunustama tie ja siltarakenteet tämän tien länsipäässä Vääksynjoen rannassa ja erääseen lehmukseen kiinnitetty puinen kyltti.

Tampereella 20.1.2009 FM Kalle Luoto

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

- MV Museovirasto (Helsinki)
RHO Museovirasto, rakennushistorian osasto (Helsinki)
PMM Pirkanmaan maakuntamuseo (Tampere)
MHA Maanmittaushallituksen arkisto (Jyväskylä)

Kartat

- Peruskartta 214102 (1987). Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki 1987.
Kangasala, Vääkysy 1821. Maanmittaushallituksen arkisto (Jyväskylä). 74:b.
Paavilainen P. 2007. Keson vesiosuuskunta, vesihuollon rakennussuunnitelma 5.2.2007. Ramboll.

Elektroniset lähteet

(30.1.2009)

- <http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>
<http://www.nba.fi/rky1993/kohde1339.htm>
www.waaksynkartano.fi/kartano/historia.html
<http://geokartta.gtk.fi/karttaframe.htm>

Painamattomat lähteet

- Jussila, Timo 2007. Kangasala. Maaseutualueiden yleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2007. PMM
Nurminen, Teija 1994. Kangasalan inventointi 1993. PMM.

Museoviraston arkeologian osaston mikrokortit (kopio Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa)

MV/AO mikrokortti 197. Vääkсын kartano, asuinrakennusten perustusten ja helmen löytöpaikan tarkastus 1900. Allekirjoittamaton.

Kirjallisuus

- Jutikkala, Eino, 1939. *Vääkсын kartanon historia*. Helsinki.
Jutikkala, Eino, 1954. Vääkсын kartano. Längelmäveden seudun historia II, Kangasalan historia II: 53-81. Hämeenlinna.
Raitio, Raine, 1997. Kesäpäivä Kangasalla: entisaikojen Kangasala taiteilijoiden, valokuvaajien ja matkailijoiden silmin. Kangasala-seura. Jyväskylä.
Kangasala-opas, 1980. Kangasala, luonnonsuojelulautakunta.

Liite: 1

Kangasala, Vääksy. Luettelo mustavalkonegatiiveista

Kangasala, Vääksyn kartano

Arkeologinen koekaivaus 2008

Kalle Luoto

Luettelo Pirkanmaan maakuntamuseon arkistoon talletetuista mv-negatiiveista

Mv-negatiivin numero	Kuvan aihe	Kuvaus-suunta	Pvm 2008	Kuvaaja
2	Vääksyn kartanon purolle johtava lehmuskuja, SW -pää.	SW-NE	1.7.	Kalle Luoto
3	Tutkimusalueen N-osa.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
4	Tutkimusalueen N-osa.	NNE-SSW	1.7.	Kalle Luoto
5	Tutkimusalueen N-osa.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
6	Tutkimusalueen keskiosaa Laiska-Jaakontien ja lehmuskujan välillä.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
7	Tutkimusalueen eteläosaa.	ESE-WNW	1.7.	Kalle Luoto
8	Tutkimusalueen eteläosaa.	ENE-WSW	1.7.	Kalle Luoto
9	Yksityiskohta. Puinen kyltti lehmuskujan E-osassa lehmuskujan keskivaiheilla.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
10	Yksityiskohta. Lehmus, johon puinen kyltti on kiinnitetty.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
11	Yksityiskohta. Lehmus, johon puinen kyltti on kiinnitetty.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
12	Nokimaa-alueen pohjoisosa ja kivirakenne (liesi) keskisellä tutkimusalueella.	NW-SE	4.7.	Kalle Luoto
13	Nokimaa-alueen eteläosa keskisellä tutkimusalueella.	ESE-WNW	4.7.	Kalle Luoto
14	Sahalahdentien tutkimusalueen KK 2. Koekuopasta löytynyt kisko oli n. 30 cm syvyydellä ja koekuopan pohja n. 60 cm syvyydellä.	W-E	7.7.	Kalle Luoto
15	Sahalahdentien tutkimusalue, KK 1.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
16	Keskinen tutkimusalue, pohjoisosa.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
17	Keskinen tutkimusalue, eteläinen osa.	SSE-NNW	10.7.	Kalle Luoto
18	Keskinen tutkimusalue, keskiosa.	SSE-NNW	10.7.	Kalle Luoto
19	Keskinen tutkimusalue, eteläinen osa.	SSE-NNW	10.7.	Kalle Luoto
20	Keskinen tutkimusalue, pohjoispääty.	NNW-SSE	11.7.	Kalle Luoto
21	Keskinen tutkimusalue, eteläpääty.	SSE-NNW	11.7.	Kalle Luoto
22	Lehmuskujan profiili, 0-1 m.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
23	Lehmuskujan profiili, 1-2 m.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
24	Lehmuskujan profiili, 2-3 m.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
25	Lehmuskujan profiili, 3-4 m.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
26	Lehmuskujan profiili, 4-5 m.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
27	Lehmuskujan puukyltti. Yksityiskohta.	W-E	16.7.	Kalle Luoto

Liite 2: Luettelo digitaalikuvista

Kangasala, Vääksyn kartano

Arkeologinen koekaivaus 2008

Kalle Luoto

Luettelo Pirkanmaan maakuntamuseon arkistoon talletetuista digitaalikuvista

Kuvan numero	Kuvan aihe	Kuvaus-suunta	Pvm 2008	Kuvaaja
001	Kartanolta puronrantaan johtava puukuja.	SW-NE	1.7.	Kalle Luoto
002	Tutkimusalueen pohjoisosa, kuvattu puukujan SW-päästä.	SSE-NNW	1.7.	Kalle Luoto
003	Tutkimusalueen keskiosaa, kuvattu puukujan SW-päästä.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
004	Tutkimusalueen pohjoisosa.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
005	Tutkimusalueen pohjoisosa.	NNW-SSE	1.7.	Kalle Luoto
006	Tutkimusalueen pohjoisosa.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
007	Tutkimusalueen pohjoisosaa. Suunniteltu putkilinja kulkee oikealla näkyvän metsän laidassa (Vääksynoja).	NNW-SSE	1.7.	Kalle Luoto
008	Kyltti Vääksyn kartanon puukujan lehmuksessa kujan SE-puolella olleessa puussa, yksityiskohta.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
009	Kyltti Vääksyn kartanon puukujan lehmuksessa kujan SE-puolella olleessa puussa, yksityiskohta.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
010	Lehmuskujan lehmus, koko puu, jossa kyltti n. 3 m korkeudella.	W-E	1.7.	Kalle Luoto
011	Tutkimusalueen keskiosaa.	N-S	1.7.	Kalle Luoto
012	Tutkimusalueen eteläosaa.	ESE-WNW	1.7.	Kalle Luoto
013	Tutkimusalueen eteläosaa.	ENE-WSW	1.7.	Kalle Luoto
014	Lehmuskujan SW-pään tielinjan koeoja. Hiekkakerros.	NW-SE	2.7.	Kalle Luoto
015	Työkuva. Tutkimusalueen keskiosaa kaivetaan. Kuvassa Kalle Luoto.	NW-SE	2.7.	Reetta Kivistö
016	Työkuva. Tutkimusalueen keskiosaa kaivetaan. Kuvassa Kalle Luoto.	NW-SE	2.7.	Reetta Kivistö
017	Työkuva. Tutkimusalueen keskiosaa kaivetaan. Kuvassa Kalle Luoto.	NW-SE	2.7.	Reetta Kivistö
018	Nokimaa-alueen pohjoisosa ja kivirakenne keskisellä kaivausalueella.	NNW-SSE	4.7.	Kalle Luoto
019	Nokimaa-alueen eteläosa kaivausalueen keskiosassa.	WNW-ESE	4.7.	Kalle Luoto
020	Lehmuskujan profiili.	SW-NE	4.7.	Kalle Luoto
021	Lehmuskujan profiili.	SW-NE	4.7.	Kalle Luoto
022	Lehmuskujan profiili.	SW-NE	4.7.	Kalle Luoto
023	Sahalahdentien tutkimusalueen KK 2, 6,5 cm leveä rautakisko löytyi n.30 cm syvyydestä. Kuopan pohja n. 60 cm syvyydessä.	SW-NE	7.7.	Kalle Luoto
024	Koekuoppa 2. Profiilissa näkyy n. 15 cm paksu likamaa, joka lienee syntynyt radan rakentamisen aikaan.	SW-NE	7.7.	Kalle Luoto

025	Sormus.	-	7.7.	Kalle Luoto
026	Sormus.	-	7.7.	Kalle Luoto
027	Sormus.	-	7.7.	Kalle Luoto
032	Koekuoppa 2. Hiilikerros n. 70 cm syvyydellä maan pinnasta.	SW-NE	8.7.	Kalle Luoto
033	Koekuoppa 2. Hiilikerros n. 70 cm syvyydellä maan pinnasta.	SW-NE	8.7.	Kalle Luoto
034	Koekuoppa 2. Yksityiskohta. Hiilikerros erottuu selkeästi kuopan profiilissa.	S-E	8.7.	Kalle Luoto
035	Koekuoppa 4. Punaruskea maakerros n. 110 cm syvyydessä. Kuopan NE-reunan profiili. Kuvaussuunta SW-reuna, ylhäältä.	SW-NE	9.7.	Reetta Kivistö
036	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4.. Punaruskea maakerros n. 110 cm syvyydessä. Kuopan NE-reunan profiili. Kuvaussuunta SW-reuna, ylhäältä.	SW-NE	9.7.	Reetta Kivistö
037	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4.. Koko kuoppa kaivettuna n. 110 cm syvyyteen. Oranssi kerrostuma kuopan keskellä ja NW-nurkassa.	NE-SW	9.7.	Kalle Luoto
038	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4.. Koko kuoppa kaivettuna n. 110 cm syvyyteen. Oranssi kerrostuma kuopan keskellä ja NW-nurkassa.	NE-SW	9.7.	Kalle Luoto
039	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4., pohja.	S-N	9.7.	Kalle Luoto
040	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4., E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
041	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4., E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
042	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 4., E-profiili.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
043	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, pohja.	NNW-SSE	9.7.	Kalle Luoto
044	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, pohja.	NNW-SSE	9.7.	Kalle Luoto
045	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	9.7.	Kalle Luoto
046	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
047	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
048	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	9.7.	Kalle Luoto
049	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	9.7.	Kalle Luoto
050	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
051	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
052	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	SSW-NNE	9.7.	Kalle Luoto
053	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, E-profiili.	NW-SE	9.7.	Kalle Luoto
054	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 2.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
055	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 2, päältä.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
056	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 2, S-profiili.	NW-SE	9.7.	Kalle Luoto
057	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 3, N-	SSE-NNW	9.7.	Kalle Luoto

	profiili.			
058	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 3, N-profiili.	SSE-NNW	9.7.	Kalle Luoto
059	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 5.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
060	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 5.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
061	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 6.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
062	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 6.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
063	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 6.	SW-NE	9.7.	Kalle Luoto
064	Sammakkokuvia.	-	10.7.	Kalle Luoto
065	Sammakkokuvia.	-	10.7.	Kalle Luoto
066	Sammakkokuvia.	-	10.7.	Kalle Luoto
067	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
068	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
069	Sahalahdentien tutkimusalue, Koekuoppa 1, S-profiili.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
070	Sahalahdentien tutkimusalueen koekuopat 1 & 2.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
071	Sahalahdentien tutkimusalueen koekuopat 1 & 2.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
072	Keskinen tutkimusalue, palomaa-alue, liesikiveys, noin 30 cm syvyydessä.	SW-NE	10.7.	Kalle Luoto
073	Keskinen tutkimusalue, palomaa-alue, liesikiveys, noin 30 cm syvyydessä.	SW-NE	10.7.	Kalle Luoto
074	Keskinen tutkimusalue, palomaa-alue, liesikiveys, noin 30 cm syvyydessä.	SW-NE	10.7.	Kalle Luoto
075	Keskinen tutkimusalue, palomaa-alue, liesikiveys, noin 30 cm syvyydessä.	SW-NE	10.7.	Kalle Luoto
076	Keskinen tutkimusalue, pohjoinen kaivausosa.	NNW-SSE	10.7.	Kalle Luoto
077	Keskinen tutkimusalue, keskiosa.	SSE-NNW	10.7.	Kalle Luoto
078	Keskinen tutkimusalue, eteläinen kaivausosa.	SE-NW	10.7.	Kalle Luoto
079	Keskinen tutkimusalue, keskiosa.	SSE-NNW	10.7.	Kalle Luoto
080	Keskinen tutkimusalue, pohjoispääty.	NNW-SSE	11.7.	Kalle Luoto
081	Keskinen tutkimusalue, pohjoispääty.	NNW-SSE	11.7.	Kalle Luoto
082	Keskinen tutkimusalue, eteläpääty.	SSE-NNW	11.7.	Kalle Luoto
083	Keskinen tutkimusalue, eteläpääty.	SSE-NNW	11.7.	Kalle Luoto
084	Keskinen tutkimusalue. Yksityiskohta. Puu- ja savijäännös.	WSW-ENE	11.7.	Kalle Luoto
085	Keskinen tutkimusalue. Yksityiskohta. Puu- ja savijäännös.	WSW-ENE	11.7.	Kalle Luoto
086	Vääksyn kartanon kellari.	S-N	11.7.	Kalle Luoto
087	Vuonna 1942 palaneen kartanorakennuksen sisäänkäynti.	S-N	11.7.	Kalle Luoto
088	Vuonna 1942 palaneen kartanorakennuksen sisäänkäynti.	S-N	11.7.	Kalle Luoto
089	Vuonna 1942 palaneen kartanorakennuksen sisäänkäynti.	SSW-NNE	11.7.	Kalle Luoto
090	Vuonna 1942 palaneen kartanorakennuksen sisäänkäynti.	SW-NE	11.7.	Kalle Luoto
091	Siltarakenne. Vääksynoja.	SW-NE	11.7.	Kalle Luoto
092	Siltarakenne. Vääksynoja	SW-NE	11.7.	Kalle Luoto
093	Siltarakenne. Vääksynoja	SW-NE	11.7.	Kalle Luoto
094	Keskinen kaivausalue. Lieden S-puolista ojaa.	ESE-WNW	16.7.	Kalle Luoto
095	Keskinen kaivausalue. Lieden S-puolista ojaa.	SE-NW	16.7.	Kalle Luoto
096	Keskinen kaivausalue. Liesi.	SSE-NNW	16.7.	Kalle Luoto
097	Keskinen kaivausalue. Liesi.	NW-SE	16.7.	Kalle Luoto
098	Keskinen kaivausalue. Liesi.	WNW-ESE	16.7.	Kalle Luoto
099	Lehmuskujan profiili 0-1 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
100	Lehmuskujan profiili 0-1 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto

101	Lehmuskujan profiili 1-2 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
102	Lehmuskujan profiili 1-2 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
103	Lehmuskujan profiili 2-3 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
104	Lehmuskujan profiili 2-3 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
105	Lehmuskujan profiili 3-4 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
106	Lehmuskujan profiili 3-4 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
107	Lehmuskujan profiili 4-5 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
108	Lehmuskujan profiili 4-5 m NW-reunasta lukien.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
109	Lehmuskujan profiili. Yleiskuva.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
110	Lehmuskujan profiili. Yleiskuva.	SW-NE	16.7.	Kalle Luoto
111	Lehmuskujan puukyltti. Yksityiskohta.	W-E	16.7.	Kalle Luoto
112	Keskinen kaivausalue. Lieden rakennetta koekuopassa.	SW-NE	17.7.	Kalle Luoto
113	Keskinen kaivausalue. Lieden rakennetta koekuopassa.	SW-NE	17.7.	Kalle Luoto

Liite 3: Ajoitustulokset

Pirkanmaan maakuntamuseo / Kalle Luoto
Kulttuuriympäristöyksikkö
PL 487
33101 Tampere

AJOITUSTULOKSIA

Lab. No	Näyte	$\delta^{13}\text{C}(\text{‰})$	Radiohiili-ikä (BP)
Hela-1824	Vääksy 1, liesi, hiiltynyt puu	-25,3	345 ± 25
Hela-1825	Vääksy 2, tieprofiili, hiiltynyt puu	-25,5	195 ± 25

Tulokset on ilmoitettu vuosina vuodesta 1950 AD lukien ja perustuvat ^{14}C :n puoliintumisaikaan 5568 vuotta. Epätarkkuuksiin ($\pm 1\sigma$) sisältyvät näytteiden mittauksista ja tarpeellisista vertailumittauksista aiheutuvat tilastolliset virheet. $\delta^{13}\text{C}$ -arvot on annettu promilleina suhteessa VPDB standardiin. Annetut iät on korjattu isotooppifraktioitumisen suhteen vastaamaan $\delta^{13}\text{C}$ -arvoa -25 ‰.

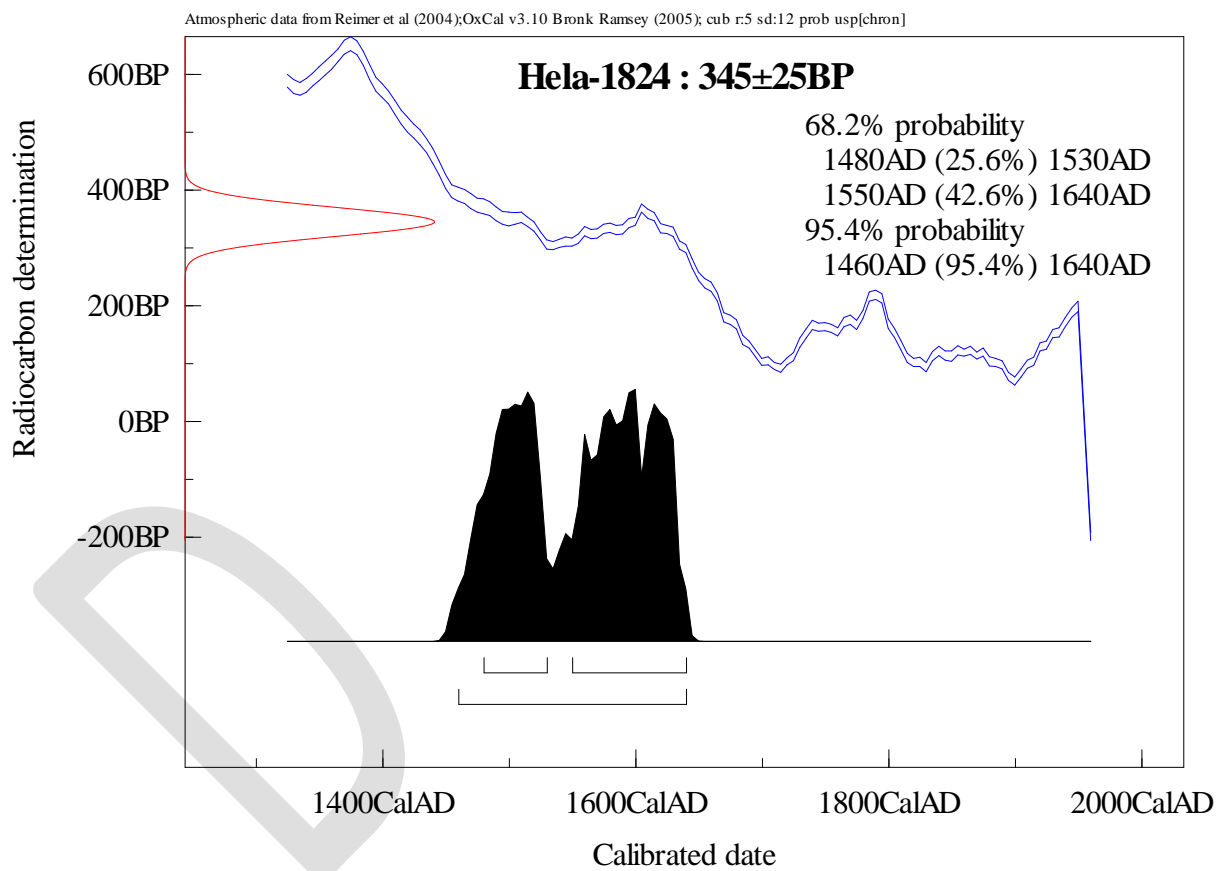
Puuhilestä ikää määritettäessä täytyy ottaa huomioon se, että ei voida varmuudella sanoa, mistä vuosilustosta hiili on peräisin. Siten mitattu ikä voi olla puun kuolinhetkeä vanhempi.

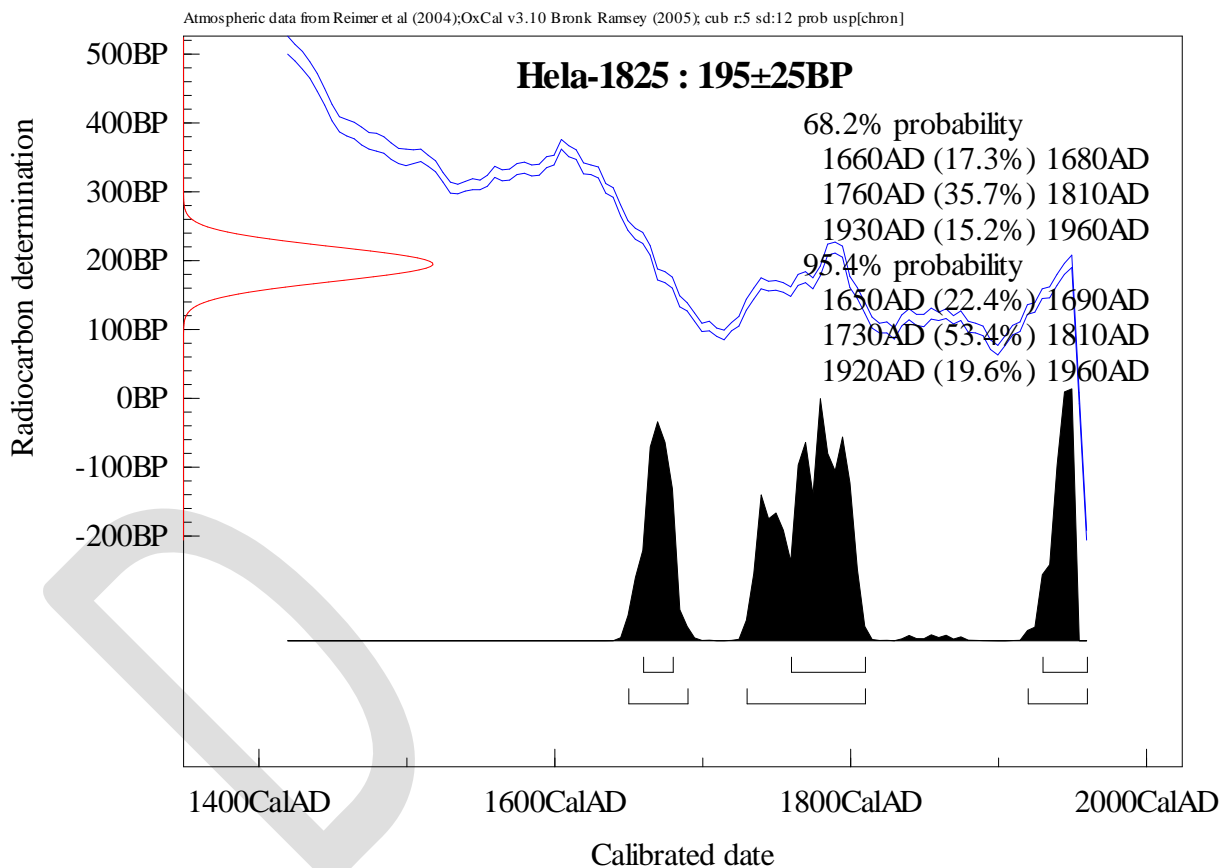
Helsingissä 24.10.2008

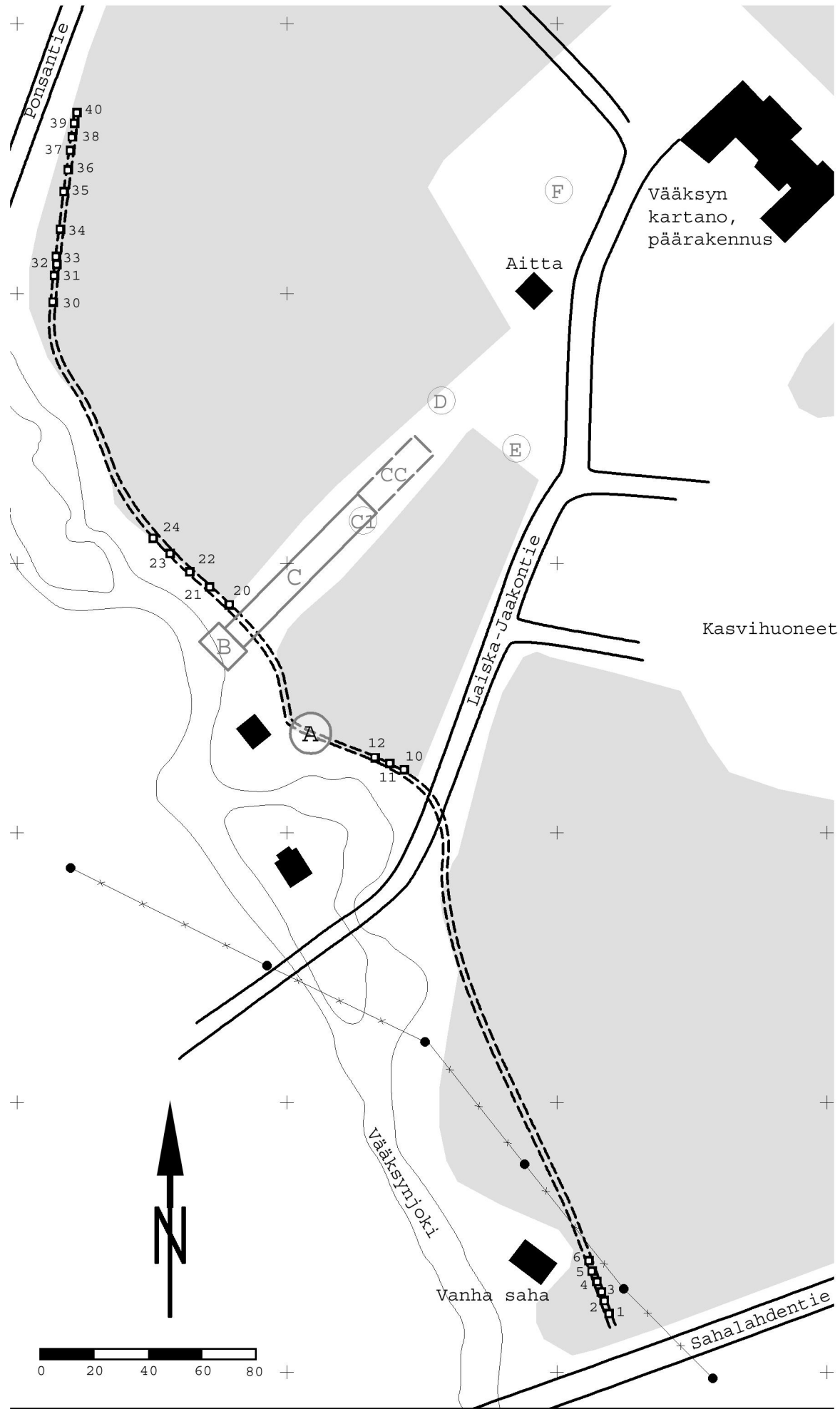
FT Markku Oinonen
laboratorionjohtaja
markku.j.oinonen@helsinki.fi
09-191 50740

LIITTEET: 1) Radiohiili-ian korjaus kalenterivuosi, Hela-1824,1825

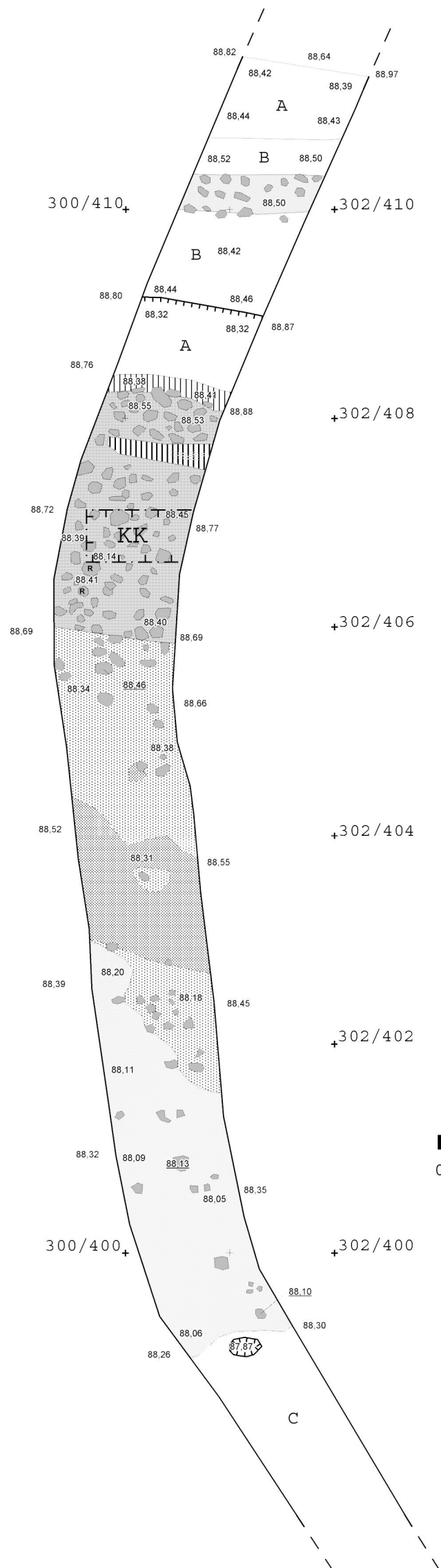

- A Liesi
- B Sillan perusta
- C Tielinja, lehmukset
- D Mahdollinen kartanon perustus
- E Kellari
- F v. 1942 palanut päärakennus

- Koekuoppa, koekuopan numero
- Valvonnassa kaivettu putkilinja
- C1 Puinen kyltti
- CC Tielinja, koivut

Kangasala Vääksyn kartano Kalle Luoto 2008	Kartta 5. Yleiskartta tutkimusalueesta. MK 1: 2000
Mittausdokumentointi Kalle Luoto 2008	PMM/Tampereen museot Pohjakartta: Ramboll, P. Paavilainen 5.7.2007

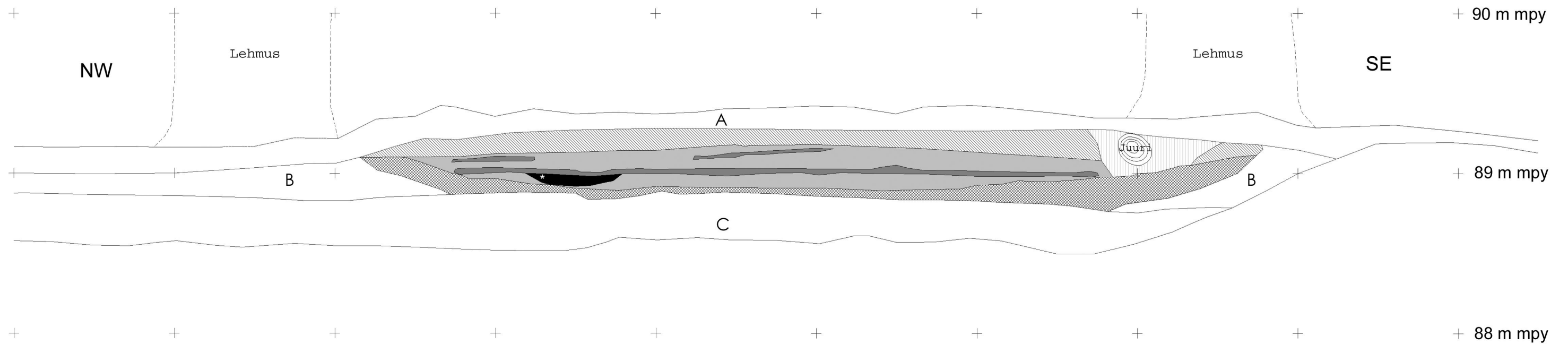
- A Turve
- B Savi
- C Ruskea hiekka
- Hiekkansekainen savi (Kivetty oja?)
- Savi (rakenteessa)
- Tumma noesekainen hiekka
- Vaalean harmaa hiekka
- Tummanruskea hiekka
- Noesekainen hiekka
- Kivi   Ⓜ Rapautunut kivi
- Puujäännö
- KK Koekuopa
- 88,66 Vaaitusluku

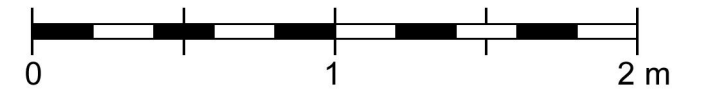
Kangasala Vääksyn kartano Kalle Luoto 2008	Kartta 6. Tasokartta liedestä. MK 1: 50
Mittausdokumentointi Kalle Luoto 2008	PMM/Tampereen museot

Lehmusten reunustaman tien koillisprofiili valvotulla kaivualueella

A	Turve	■	Harmaa noensekainen hiekka
B	Peltomulta	▨	Harmaa hiekka, tiivis ja kova
C	Savi	▧	Harmaa hiekka
		▩	Kerroksellinen hiekka
		▬	Punainen hiekkalinssi kerroksellisessa hiekassa
		★	Hiilinäyte
		▨	Sekoittunut hiekka

Kangasala, Vääksyn kartano Kalle Luoto 2008	Kartta 7. Profiilikartta tiestä MK 1:25
Mittausdokumentointi Kenttäkartta: K. Luoto Puht. piirt. K. Luoto	Tampereen museot/ Pirkanmaan maakunta- museo

KANGASALA, VÄÄKSYN KARTANO

Arkeologinen koekaivaus 2008

Kalle Luoto

Luettelo MV:n RHO:n kokoelmiin luetteloiduista löydöistä päänumerolla KM 2008045

Luetteloitunut Reetta Kivistö

KM alanro	Tutkimusalue ja -yksikkö	Konteksti	Krs.	Löytö-syvyys	x	y	P	I	Materiaali, laji ja kuvaus	Kpl	Paino (g)	Muuta
1	Lehmuskujan koekaista	Sora	2.	8-10					Keramiikkaa. Punasavikeramiikkaa, kylkipala astiasta, ruskea liete/lasite sisäpinnalla. Palan paksuus 6 mm.	1	2,5	
2	Lehmuskujan koekaista	Sora	2.	8-10					Lasia. Tasolasia, reunapala. Vihreää, himmeää ja iridisoitunutta. Paksuus 1 mm.	1	0,4	
3	Lehmuskuja	Konekaivetun alueen pinta, multahumus	-	-	-	-	6819765	3346621	Lasia. Astialasia, nelikulmaisen astian kulmapala, jossa pohjaa ja kahta seinämää jonkin verran tallella. Vihertävän kirkasta. Paksuus 6 mm.	1	16,7	
4	Lehmuskuja	Profiilin puhdistus, hiekka / savi	-	50					Lasia. Tasolasia, vihertävää. paksuus 1 mm.	1	0,5	Z = 88,90 m mpy. Kontekstissa hiilinäyte 2.
5	NW-osa	Konekaivettu peltomulta, kasasta	-		-	-	6819935	3346555	Keramiikkaa. Kivi- tai valkosavikeramiikkaa. Kylkipala vaaleanharmaata savea,	1	7,0	
6	NW-osa	Konekaivettu peltomulta, kasasta	-	-	-	-	6819941	3346562	Liitupiipun vartta. Pituus 26 ja varren halkaisija 7 mm.	1	1,7	
7	Koekaivu NE-osa	Konekaivettu hiekka, kasasta	-	-	-	-	6819945	3346565	Kuonaa.	1	2,5	
8	Koekaivu NE-osa	Konekaivettu hiekka, kasasta	-	-	-	-	6819941	3346564	Kuonaa.	1	1,3	
9	Koekaivu NE-osa	Konekaivettu hiekka, kasasta	-	-	-	-	6819942	3346564	Palanutta luuta.	1	0,2	
10	Koekaivu NE-osa	Konekaivettu hiekka, kasasta	-	-	-	-	6819937	3346563	Kuonaa.	1	6,0	
11	Koekuoppa 2	Harmaa hiekka	-	90					Palanutta luuta.	1	0,4	
12	Koekuoppa 6	Sekoittunut, hiekkansekainen peltomulta	-	20-25					Kuonaa.	1	1,8	
13	Koekuoppa 6	Harmaa hiekka	-	70-80					Luuta?	6	0,2	
14	Koekuoppa 10	Harmaa moreenimaa	-	30-40					Kuonaa.	1	77,7	
15	Koekuoppa 21	Peltomulta	-	25					Palanutta luuta.	2	0,9	
16	Koekuoppa 31	Mullansekainen hiekka	-	60					Piitä, iskos, vaaleanharmaata. Mitat 15x10x3 mm.	1	0,5	
17	Koekuoppa 37	Mullansekainen hiekka	-	70					Palanutta luuta.	1	0,6	

KESKINEN TUTKIMUSALUE, liesi												
18	Konekaivettu pinta	Ruskea hiekka	-	-	-	-	6819719	3346645	Keramiikkaa. Punasavikeramiikkaa, kylkipala, ruskea lasite toisessa pinnassa. Paksuus 5 mm.	1	3,9	
19	Konekaivettu pinta	Nokimaa	-	-	-	-	6819715	3346637	Hevosenkänäula. Pituus 35 mm, kannan halkaisija 13 mm.	1	7,6*	Konservoinnissa.
20	Ruutu 407-408	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	0.	20-25					Lasia. Astialasia, pyöreän astian kovera pohjapala, jossa hieman seinämää. Vihertävän ruskeaa. Palan paksuus 4 mm.	1	4,5	
21	Ruutu 407-408	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	0.	20-25					Luuta.	5	23,5	
22	Ruutu 405-406	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	0.	20-25					Luuta.	4	2,8	
23	Ruutu 403-404	Vaalea palanut hiekka	0.	20-25					Luuta.	4	3,2	
24	Ruutu 402-403	Vaalea palanut hiekka	0.	20-25					Lasia. Astialasia, kylkipala, vihreää. Paksuus 4 mm.	1	14,1	
25	Ruutu 401-402	Vaalea hiekka/nokinen sora	0.	20-25					Palanutta luuta.	1	<0,1	
26	Ruutu 401-402	Vaalea hiekka/nokinen sora	0.	20-25					Lasia. Himmeän vaaleaa, sulanutta? Paksuus enimmillään 4 mm.	1	0,7	
27	Ruutu 401-402	Vaalea hiekka/nokinen sora	0.	20-25					Luuta.	9	33,6	
28	Ruutu 400-401	Nokinen sora	0.	20-25					Palanutta luuta.	5	8,8	
29	Ruutu 399-400	Nokinen, hiekansekainen multa	0.	20-25					Palanutta luuta.	2	2,2	
30	Ruutu 397-398	Nokinen, hiekansekainen multa	0.	20-25					Lasia. Astialasia, kulmapala, jossa kolmea seinämää tallella, reunassa kantti. Kirkasta. Paksuus 4 mm.	1	5,5	
31	Ruutu 396-397	Nokinen, hiekansekainen multa	0.	20-25					Savitiivistettä / palanutta savea. Kasvipainanteita ja/tai savilietesilaus.	1	4,9	
32	Ruudut 408-410	Kivirakenteen N-puoli, nokimaa / savi	-	25					Lasia. Pieni pala iridisoitunutta tai mahdollisesti sulanutta lasia, himmeän vaaleaa. Paksuus 1 mm.	1	0,2	
33	Ruudut 404-408	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	-	25					Keramiikkaa. Kaksi palaa punasavikeramiikkaa. Toinen koristelematon astian reunapala, paksuus 8 mm, reunan paksuus 10 mm. Toinen koristelematon kylkipala, paksuus 3 mm.	2	10,7	
34	Ruudut 404-408	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	-	25					Lasia. Kaksi palaa tasolasia, toinen pala vihreää ja iridisoitunutta, paksuus 1 mm, toinen pala kirkasta, paksuus 2 mm.	2	3,4	
35	Ruudut 404-408	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	-	25					Kuonaa.	1	8,6	

36	Ruutu 407-408	Savirakenne	1.	25-30					Savitiivistettä / palanutta savea. Osittain harmaata.	5	21,4	
37	Ruutu 407,5-408,5	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25-30					Palanutta luuta.	7	2,1	
38	Ruutu 406,5-407,5	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25-30					Luuta.	15	17,2	
39	Ruutu 406-406,5	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25-30					Palanutta luuta.	14	7,7	
40	Ruutu 406-406,5	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25-30					Luuta.	8	26,1	
41	406,1/300,9	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25	390	90			Rautaesine, silmukallinen. Esineen pituus 37 mm, kokonaisleveys 20 mm, josta reiän leveys noin 8 mm.	1	11,2*	Konservoinnissa.
42	Ruutu 405-406	Kivirakenne, nokinen hiekansekainen multa	1.	25-30					Palanutta luuta.	17	9,4	
43	Ruutu 404,7-405	Kivirakenne, nokinen mullansekainen hiekka	1.	25-30					Palanutta luuta.	5	1,0	
44	Ruutu 404,7-405	Kivirakenne, nokinen mullansekainen hiekka	1.	25-30					Luuta.	7	4,6	
45	Ruutu 403,7-404,7	Kivirakenne, nokinen sora / vaalea hiekka	1.	25-30					Keramiikkaa / tiiltä. Pieni pala punasavikeramiikkaa / tiiltä. Toinen pinta tallella, pinnassa vihreä, kiiltävä lasite. Palan paksuus 9 mm.	1	1,1	
46	Ruutu 403,7-404,7	Kivirakenne, nokinen sora / vaalea hiekka	1.	25-30					Palanutta luuta.	11	2,9	
47	Ruutu 403,7-404,7	Kivirakenne, nokinen sora / vaalea hiekka	1.	25-30					Savitiivistettä / palanutta savea.	6	11,5	
48	Ruutu 403,7-404,7	Kivirakenne, nokinen sora / vaalea hiekka	1.	25-30					Luuta.	9	8,8	
49	Ruutu 403-404	Vaalea, palanut hiekka	1.	25-30					Palanutta luuta.	7	4,2	
50	Ruutu 401-402	Ruskea hiekka	1.	25-30					Palanutta luuta.	2	2,0	
51	Ruutu 401-402	Ruskea hiekka	1.	25-30					Lasia. Astiasta / esineestä, kirkasta. Ohutta, paksuus < 1 mm.	1	<0,1	
52	Ruutu 399-400	Nokinen sora / ruskea hiekka	1.	25-30					Palanutta luuta.	1	2,4	
53	Ruutu 399-400	Nokinen sora / ruskea hiekka	1.	25-30					Lasia. Tasolasia, kylkipala, vihertävän kirkasta. Paksuus 1 mm.	1	0,5	
54	Ruutu 398-399	Nokinen, hiekansekainen multa	1.	25-30					Palanutta luuta.	1	0,6	

55	Ruutu 398-399	Nokinen, hiekansekainen multa	1.	25-30					Lasia. Tasolasia, vihreitä. Yksi paloista pyöreäreunainen reunapala, iridisoitunutta, paksuus 2 mm. Kahden muun palan paksuudet 1 mm.	3	2,1	
56	Ruutu 394-395	Ruskea hiekka	1.	25-30					Lasia. Tasolasia, vihreää ja iridisoitunutta. Paksuus 1 mm.	1	0,3	
57	Ruutu 385	-	-	40					Fajanssia. Pohjapala astiasta, sisäpinta painokuvioitua, ulkopinnassa osa painoleimaa. Paksuus 4 mm.	1	3,1	
58	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekansekainen multa	2.	30-45					Palanutta luuta.	7	7,1	
59	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekansekainen multa	2.	30-45					Savitiivistettä / palanutta savea. Osassa paloista mahdollisesti kasvipainanteita ja/tai savilietesilaus.	8	23,4	
60	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekansekainen multa	2.	44-45					Luuta.	3	5,1	
61	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekka / vaaleanruskea hiekka	3.	45-55					Hevosenkänäula. Pituus 39 mm, kannan halkaisija 23 mm.	1	12,0*	Konservoinnissa.
62	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekka / vaaleanruskea hiekka	3.	45-55					Palanutta luuta.	5	1,3	
63	Tulisijan koekuoppa (ruutu 405-406)	Nokinen hiekka / vaaleanruskea hiekka	3.	45-55					Luuta.	1	0,7	

* Paino ennen konservointia

KANGASALA, VÄÄKSYN KARTANO
Arkeologinen koekaivaus 2008
Kalle Luoto
Luettelo kaivauksilla otetuista näytteistä
Luetteloinut Reetta Kivistö

Näytteen nimi ja numero	Tutkimusalue ja -yksikkö	P	I	Löytö- syvyys	Z	Paino (g)	Pvm	Huom.
Vääksy 1, liesi, hiiltynyttä puuta	Keskinen tutkimusalue, tulisijan koekuoppa	6819718	3346634	44-45	88,25	7,6	16.7.2008	
Vääksy 2, tieprofiili, hiiltynyttä puuta	Lehmuskujan profiili	6819759	3346622	49	88,90	0,4	17.7.2008	KM 2008045:4 samasta kontekstistä.